

ÂŞIK ÇELEBİ VE ŞAİRLER TEZKİRESİ ÜZERİNE YAZILAR

Koç Üniversitesi Yayınları: 7

Âşık Çelebi ve Şairler Tezkiresi Üzerine Yazılar

Derleyenler:

HATİCE AYNUR — ASLI NİYAZIOĞLU

Kitap editörü: Defne Karakaya

Grafik uygulama: Sinan Kılıç

Kapak Tasarımı: Mehmet Sinan Niyazioğlu

Kapak Görseli: Kapak minyatürleri Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde Ali Emiri - Tarih 772 no'lu yazmadan, soldan sağa ve yukarıdan aşağı olmak üzere Âşık Çelebi (40b), Hâtemi (340b), Ahmed Paşa (51b), (Hayâlî-i Maruf (353b), Yûsuf-i Sineçak (138b), Kâtibî-i diger (142b)

Baskı: Colorist Akademi Matbaacılık

Yeşilce Mahallesi Yılmaz Sokak No: 3 4.Levent/İSTANBUL

Tlf. (212) 270 78 78

Matbaa sertifika no: 18977

© Tüm hakları Koç Üniversitesi Yayınları, 2011

Kapak resimleri: © TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Millet Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü

1. baskı: İstanbul, Mayıs 2011

ISBN 978-605-61411-4-0

Sertifika no: 18318

Koç Üniversitesi Yayınları

Rumeli Feneri Yolu 34450 Sarıyer-İstanbul

Tlf. (212) 338 17 97

kup@ku.edu.tr • www.kocuniversitypress.com • www.kocuniversitesiyayinlari.com

İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Âşık Çelebi ve Şairler Tezkiresi Üzerine Yazılar

DERLEYENLER:

HATİCE AYNUR — ASLI NİYAZİOĞLU

KOÇ
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz	7
HATİCE AYNUR — ASLI NİYAZIOĞLU Âşık Çelebi ve Tezkiresine Nüfuz Etme Denemesi	11
BİRİNCİ KISIM ÂŞIK ÇELEBİ VE MEŞÂİRÜ'Ş-ŞU'ARÂ	
HATİCE AYNUR Kurgusu ve Vurgusuyla Kendi Kaleminden Âşık Çelebi'nin Yaşamöyküsü	19
FİLİZ KILIÇ Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'nın Nüshaları, Nüshaların Şeceresi Oluşturulurken İzlenen Yöntem ve Karşılaşılan Zorluklar	57
İKİNCİ KISIM RÜYALAR, DERVİŞLER VE AŞK	
ASLI NİYAZIOĞLU Rüyaların Söyledikleri	71
HELGA ANETSHOFER Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da Toplum-Tanıma Sapkın Dervişler	85
JAN SCHMİDT Aşk, Âşıklar ve Maşûklar: Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da Aşk İlişkileri	103

ÜÇÜNCÜ KISIM
ŞAİRLER VE EDEBİYAT DÜNYASI

ZEYNEP ALTOK

Âşık Çelebi ve Edebî Kanon 117

TÜBÂ İSEN-DURMUŞ

Edebî Hâmîlik İlişkileri:
Kaynak Olarak Âşık Çelebi Tezkiresi 133

ALİ EMRE ÖZYILDIRIM

Garîb Ma'nâlar, Acîb Hayâller
Latîfi ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle
Belagat Terimi Olarak "Garîb" Sıfatı 147

EK-I

HATİCE AYNUR

Meşâ'irü's-Şuarâ ve *Hadâ'iku'l-Hakâ'ike* göre
Âşık Çelebi'nin Yaşamının Kronolojisi 167

EK-II

HATİCE AYNUR

Âşık Çelebi ve Tezkiresiyle İlgili Yayınlar Kaynakçası 171

Kaynakça 177

Yazarların Özgeçmişleri 189

BİRİNCİ KISIM

Âşık Çelebi ve Meşâ'irü's-Şu'arâ

Kurgusu ve Vurgusuyla Kendi Kaleminden

Âşık Çelebi'nin Yaşamöyküsü

HATİCE AYNUR*

Meşâirü's-su'arâ'da kendi ismini madde başı yapmamakla birlikte bütün metin boyunca kişisel öyküsünü görünür kılan Âşık Çelebi (ö. 1572), diğer şairlerin biyografilerini kendi özyaşamöyküsüyle harmanlayarak özgün bir tezkire örneği sunar.¹ Bu yazıda, Âşık Çelebi'nin tezkiresinde ve dîvânında kendisini nasıl görüp, temsil etmek istediği, neleri, niçin öne çıkardığı, bireysel öyküsünü nasıl anlattığına yoğunlaşılarak bir Âşık Çelebi portresi çizilmeye çalışılacaktır.²

* Prof. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi.

1 Bu yazı, ilk kez "Âşık Çelebi's Self-representation within his Tezkire," başlığı ile *Custom and Innovation in Middle Eastern Ego-Documents (15th-20th Centuries: Arabic, Persian, Turkish)*, June 27-29, 2007, Münih, Almanya'da sunulup İngilizce yayımlanmıştır. Bkz. "Autobiographical Elements in Aşık Çelebi's Dictionary of Poets," *Many Ways of Speaking about the Self: Middle Eastern Ego-Documents in Arabic, Persian, and Turkish: 14th - 20th Century*, haz. Ralph Elger ve Yavuz Köse (Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2010), 17-26. Bu yazı ise, sözü edilen bildiri ve yazının genişletilmiş halidir. Uzun bir zaman diliminde yazılan bu yazıyı sevgili meslektaşlarım ve arkadaşlarım Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım ve Aslı Niyazioğlu okuyup önemli geri bildirimde bulundular, kendilerine müteşekkirim.

2 Âşık Çelebi'nin yaşamöyküsüne dair en son yayın Filiz Kılıç'ın hazırladığı doktora tezinin ("Meşâirü's-Su'arâ: İnceleme-Tenkitle Metin," Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 1995) 2010'un ilkbaharında çıkan kitap halinin 1. cildinde yer almaktadır. Bkz. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Su'arâ: İnceleme-Metin*, haz. Filiz Kılıç, c. 1 (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010), 27-41.

Osmanlı tezkirecileri kendilerini tezkirelerine nasıl yerleştirmişlerdir? Bu konuda Âşık Çelebi'ye kadar olan gelenekte iki seçim görüyoruz: Sehî (ö. 1545) tezkiresinde kendi ismini madde başı yapmamışken Latîfi (1491-1582) madde başı yaparak, doğduğu şehir, aile adı, mahlas seçimi, şair ve yazarlığa doğuştan gelen yeteneği ve bunu ispat için uzun bir açıklama, eserlerinin adları ve şairlik yeteneğine örnek olarak gördüğü bir kasidesinden seçme beyitleri içeren bilgiyle özyaşamöyküsel bilgiyi doğrudan sunar.³ Öte yandan, Latîfi tezkiresinin Rıdvan Canım neşrinde yer alan bu maddenin yazma nüshalardaki haline baktığımızda başka bir durum karşımıza çıkar. Bu eleştirel neşirde ele alınan 51 tezkire nüshasından sadece 12 Ekim 1597'de (1 Rebî'ül-evvel 1006) Mora'da Abdülbâkî bin Mehmed tarafından istinsahı tamamlanan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY-2646 nolu nüshada bu madde yer almaktadır.⁴ Rıdvan Canım'ın gördüğü 51 nüshanın 50'sinden anlaşıldığına göre Latîfi'nin eserini ilk kez tamamladığı ve padişaha sunduğu 1546 tarihinde kendi biyografisini henüz madde başı olarak tezkiresine almadığını gösterir. Bu maddenin geç dönem istinsah edilmiş ya da yeniden yazılmış⁵ bir nüshada olması Latîfi'nin, Âşık Çelebi'nin tezkiresinin yazılıp dolaşıma girdiği 1568 tarihinden sonra ona bir cevap olarak kaleme almış olması ihtimalini akla getirmektedir.⁶

-
- 3 Latîfi, *Tezkiretü's-Su'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzama*, haz. Rıdvan Canım (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000), 484-9.
  - 4 Rıdvan Canım'ın tespit ettiği Latîfi tezkiresinin yurtiçi ve yurtdışında bulunan 91 yazma nüshası tek tek gözden geçirilmeden bu maddenin nasıl, neden ve neye karşılık yazıldığı konusunda açıklama yapmak şimdilik yetersiz olacaktır. Ayrıca, bunu tespit edip değerlendirme yapmanın başka bir çalışmanın konusu olduğunu belirtmek gerekir.
  - 5 Latîfi'nin tezkiresi üzerine doktora tezi hazırlayan Walter Andrews tezkirenin ilk tamamlandıktan (1546) 20 yıl sonra Latîfi tarafından yeniden yazıldığı ve bu yeni hali içeren 2 nüshanın (Nuruosmaniye Ktp-3725/3206; SK-Halet Efendi-342) bulunduğunu belirtmektedir. Bkz. Walter Andrews, "Metin Nerede? Hangi Metin? Kimin Metni," *Varlık*, s. 1062 (Mart 1996): 46-50.
  - 6 İÜ TY-2646 no'lu nüshanın Latîfi'nin biyografisini içerdiği için yeniden yazılmış bir nüsha olması ihtimalini akla getirmektedir ki bunu araştırmak başka bir çalışmanın konusudur.

Öte yandan, tezkiresinde 427 şairi madde başı yapan Âşık Çelebi ise, kendisine bir madde altında yer açmamıştır. O, başkalarını anlatırken yani yaşamöyküsel anlatıların içine kendisinin özyaşamöyküsel anlatısını serpiştirmiştir. Böylece, başkalarını anlatırken aynı zamanda kendini de anlatmış, şairler dünyası içindeki yerini okurlarına sık sık anımsatmıştır.

Âşık Çelebi, kendisiyle doğrudan ilgili kişiler, olaylar ve anlattıklarının çağrıştırdıklarına göre metnin değişik bölümlerinde kendinden söz edip okuyucuların zihinlerinde kendi kişisel hikâyesinin kurulmasına fırsat verir. Âşık Çelebi'nin kendini anlattığı sesi metin boyunca okuyucu tarafından başkalarını anlattığı sesinden ayırt edilir; kişiliği, kimliği ve entelektüel faaliyetleri ön plana çıkar. Bu doğrultuda, aile seçeresini, doğduğu ve görev nedeniyle bulunduğu coğrafyayı, eğitimini, hocalarını, dostlarını, arkadaşlarını, rakiplerini, kadılık ve diğer görevlerini, kimi olay ve durumlardaki iç dünyasını, duygularını, üzüntülerini, motivasyonlarını ve tepkilerini, yazar ve insan olarak kişiliğini, sağlığını, kendi cinsine ve öteki cinsle bakışını, cinsel tercihlerini, içki ve eğlence alışkanlıklarını ortaya koyarak okuyucuya kendisinin oldukça kapsamlı bir portresini ortaya çıkarma imkânı sağlar.

Kendisi için tezkiresinde özel bir bölüm ayırmayan Âşık Çelebi'nin, kendini metnin içinde yerleştirme ve kendisinden söz etme ihtiyacı duyduğu bölümler; a) tezkirenin girişi, özellikle de sebab-i telifte, b) aile fertleri ve akrabalarından, c) yakın arkadaş ve dostlarından, d) hocaları ve saygı duyduğu kişilerden söz ettiğinde veya ele aldığı kişilerin yaşamında meydana gelen olumlu ve olumsuz olaylar kendi başından geçenleri çağrıştırdığında yer alır.

Mensur ve manzum karışık olarak yazılan tezkire türünün özelliğine uygun olarak Âşık Çelebi, kendinden hem düzyazı, hem de şiir parçalarında söz eder. Düzyazıda ya anlattığı bir anektodun ya da biriyle ilgili verdiği bilginin içine kendini yerleştirir. Örneğin, yakın arkadaşı Fevrî'yi (ö. 1571) anlatırken, Narda (şu andaki adı Arta, Yunanistan) kadılığı sırasında başına gelen olayları hikâye etmeye başlar. Toplam 35 sayfa tutan Fevrî maddesinin yaklaşık 25 sayfası Âşık Çelebi'nin kişisel hikâyesidir.⁷ Âşık Çelebi'nin anlatısı içine uygun bulduğu durumlarda yerleştirdiği şiirlerinin

7 Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1221-56, özellikle 1231-56 arası.

bir süs unsuru olmadığı dikkati çeker. Bu şiirlerin çok azı onun şiirdeki başarısını göstermek için metne yerleştirilmiştir. Büyük çoğunluğunun, onun yaşamındaki önemli, özellikle de onu duygusal olarak etkileyen olayların anlatım aracı olduğu, onun üzüntüsünü, sevincini, gururunu, kızgınlığını, özlemlerini ve yakın arkadaşları ile beğendiği kişilerin durumlarını anlatmak ya da onların şiirlerine karşı duyduğu beğeniye ifade etmek üzere yazıldıkları görülmektedir. Örneğin, boşanmasından söz ettikten sonra bir daha kadınlarla yakın ilişki kurmayı düşünmediğini bir beyitle ifade eder:

*Çokdan isterdüm zen-i dünyâya ben vermek talâk
Hamdülillâh sözümün Âşık bugün oldum eri*⁸

1532'de idam edildiği için bizzat tanışma şansı bulamadığı Figânî'nin kişiliği ile şairliğinden övgüyle ve ayrıntılı olarak söz eden Âşık Çelebi, bununla yetinmeyip maddesine Figânî'nin acı yaşamöyküsünün kendisi üzerindeki etkisinin ifade eden bir kıt'asıyla başlar:⁹

*Li-muharririhî
Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün
Salan gulgul kıbâb-ı çarha eş'âr-ı Figânî'dür
İren sît u sadâsı cümle âfâka figânıdır*

*Şarâb-ı erguvânî ile dem-sâz-ı egânîdür
Nevâ-yı erganûn-ı zümre-i deyr-i mugânîdür*

Nişânî Beyin (Nişancı Celalzâde Mustafa Çelebi) meslekî ve inşâdaki başarılarından övgüyle söz eden Âşık Çelebi, araya sıkıştırdığı aşağıdaki beyitle bir yandan iltifatın iyi şair olmayanı şair sınıfına soktuğuna işaret

8 a.g.e., III, 1216.

9 a.g.e., III, 1203. Tezkire gözden geçirildiğinde, Âşık Çelebi'nin bizzat kendi şiiriyle bir maddeye başlamasının çok nadir bir durum olduğu anlaşılıyor. Kendi şiirini bu kadar öne çıkarması, anlattığı kişiye karşı duygusal bağının ve verdiği önemin bir ifadesi olarak görülebilir.

etmekte (belki de Nişânî Beyi); diğer yandan kendisinin iyi şair olmasına rağmen beklediği iltifatı görememesinden yakındığı düşünülebilir.¹⁰

*Kişiye iltifât şâir ider
Belki cümle hünerde mâhir ider*

Bu noktada, Âşık Çelebi'nin dostlarının, yakın çevresini oluşturanların yazdığı ve onun kişisel öyküsünün önemli aşamalarına ışık tutan tarih manzumelerine de işaret etmek gerekir. Örneğin, onun göreve atanması, evlenmesi gibi olayları anlatan tarih manzumeleri, hem bu olayların gerçekleştiği tarihleri vermeleri, hem de bu tür olaylara karşı kendisinin ve çevresinin gösterdiği tepkileri yansıtması bakımından önem taşımaktadırlar.¹¹ Tarih manzumelerinin metinde yer almasının yanı sıra Âşık Çelebi'nin kendisini ön plana çıkarışının en ilginç örneklerinden birisi kendisi hakkında yazılmış manzumelere fırsat buldukça yer vermesidir. Çeşitli nedenlerle tezkiresine aldığı bu tarz şiirler arasında şu üç örnek önemlidir.¹²

10 a.g.e., II, 870.

11 Âşık Çelebi'nin hayatına dair tarih manzumelerinin dökümü için bkz. Ek II. Âşık Çelebi'nin tezkiresinde söylediği tarihler için ayrıca bkz. Günay Kut, "Âşık Çelebinin Meşâ'irü'ş Şu'arâda Söylediği Tarihler," *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları II: Acâibü'l-Mablûkât*, (İstanbul: Simurg, 2010), s. 26-31.

12 a) Âşık Çelebi, a.g.e., I, 530'da genç bir şair olan Priştineli Hâtîfi-i Sâni'den örnek aldığı şiirler arasında Çelebi'nin peygamber soyundan gelişine ve tezkiresinin ne kadar başarılı olduğuna işaret eden kasidesinden bir bölüm vardır:

*Bu fakîre didüğü kasîdedendür. Nazm:
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Buldı zînet Ahmedün dîni ruhı sen âl ile
Şâhid-i şer'ün yüzün sensin agardan her zemân
Şems-i şemse olmaga süfrende dâ'im aş yirür
Sufren içre kurs-ı meh eksük gedük bir kurs-ı nân
İşkuna besdür nişân da'vâ ki hod ma'nâ yiter
Şol kasîden ki redif olmuş durur ana nişân*

Âşık Çelebi'nin kendisiyle ilgili sunduğu bilgiden yola çıkılarak neredeyse bir kitap yazılabilir. Bundan dolayı bu yazının çerçevesinin onun en çok söz ettiği konularla çizilmesi yoluna gidildi. Diğer bir ifadeyle birden çok söz ettiği konular belirli başlıklar altında toplanarak, onun önem verdiği noktalar etrafında yaşamöyküsünün ortaya konulması amaçlandı. Bunlar;

- 1) Âşık Çelebi ve ailesi,
- 2) Eğitimi, meslek seçimi, hocaları, intisap ettiği kişiler,

---

Tezkiren alsan ele girsen belâgat bâğına

Bende-i cârû-keşün ola Sehî ol dem hemân

Hâtîf-i Sâ'nî'nin adı diğer tezkirelerde yer almamaktadır (Latîfî, Kınalızâde, Ahdî, Gelibolulu Âlî tezkireleri). Âşık Çelebi bu maddeyi tezkiresini ikinci kez düzenlediği sırada eklemiş olabilir. Uzun yıllar Rumeli bölgesinde görev yaptığı için o civardaki şairler ve şair adayları hakkında bilgisi olması doğaldır ama bu şairi tezkiresine almasında Hâtîf-i Sâ'nî'nin kendisine duyduğu hayranlığın belirleyici olma ihtimali daha fazladır. Bu kaside de esas dikkat çeken husus, Hâtîfî'nin henüz tamamlanıp dolaşıma girmemiş olan tezkireyi anması ve ona gönderme yapmasıdır ki bu bugünkü anlayışımızdan farklı olarak metin bitmeden metne gönderme yapılabileceğini gösteren bir uygulamadır. Ayrıca üzerinde düşünülmesi gereken bu farklı uygulamaya dikkatimi çeken değerli meslektaşım Berat Açıl'a teşekkür ederim.

b) Pîştîneli Levhî'nin onun Pîştîne'ye kadı olup gelmesine yazdığı gazele yer vermeyi ihmal etmez:

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Kâzî oluban şehrimüze Âşık Efendi/ Gördi gözümüz dünyede bir 'âşık efendi

Yâ biz nidelim çünkü olup 'âşık-ı sâdık/ Her servi kucar ravzada sarmaşık efendi

Dil murgını kurtarımaduk ağ u karadan/ Zülf-i siyehi olalı tolaşık efendi

Gördi döyemez şu 'lesine rûy-ı nigârun/ Kaldı gözümüz şöylece kamaşık efendi (Âşık Çelebi, a.g.e., II, 744)

c) Sun'î Çelebi maddesinin sonunda yer alan kıt'a, Âşık Çelebi'nin yazdığı şehrengîze gösterilen ilgi ve tepkinin bir ifadesidir. Zira Âşık Çelebi, 948'de (1541-42) yazdığı Bursa şehrengizinde Sun'î Çelebi'den ilk önce bahsetmediği için Sun'î incinmiş ve bu kıt'ayı yazıp göndermiştir:

Kıt'a

Bursa dil-berleri için 'Âşık/ Eylemiş yine bir kitâb-ı 'acib

Şöyle ma'mûrdur o şehrengîz/ Der ü divârı cümle pür-tezhîb

Okudum ol kitâbı cümle temâm/ Leyse noksanuhu sivâ't-tertib (Onun eksikliği düzenli olamamasıdır) (Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1303)

- 3) Dostları, arkadaşları ve gönül ilişkileri,
- 4) Meslek hayatında yaşadığı sorunlar ve nefret ettiği kişiler,
- 5) Edebiyat, dil ve kültür bilgisi.

Ayrıca, ekte yer alan kronolojik dökümde, Âşık Çelebi'nin yaşamındaki çeşitli olaylar için rakamla veya tarih düşürme yoluyla verdiği yıl bilgileri ile Nev'îzâde Atâî'nin (ö. 1635) kaydettikleri bir araya getirilerek hayatının kronolojisi çıkarılmaya çalışılmıştır.¹³ Bu döküm, modern anlamda bir yazarın ya da araştırmacının yıl belirtme ihtiyacıyla aynı paralellikte olmamakla birlikte, o dönemde bir yazar ile yazar hakkında yazanın neyi, hangi koşulda tarih belirttikleri hakkında dair ipuçları da sunmaktadır. Bu noktada, Osmanlı'da tarih düşürme önemli bir entellektüel faaliyet ve hüner sergileme alanı olduğu için yazıldığı dönemde anlam ve hüner bakımından beğenilen tarih düşürmelerin biyografi bilgilerinde yer aldığı Âşık Çelebi örneğinde de görüldüğünü belirtmek gerekir.

1) Âşık Çelebi ve ailesi

İçinde bulunduğu toplumda bir kişinin mensup olduğu ailenin taşıdığı önemin farkında olan Âşık Çelebi, baba tarafından köklerini ulaşabildiği yere kadar götürerek anlatır. Bu anlatının içinde öne çıkardığı iki temel ögenin varlığı dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, sülâlesinin Hz. Muhammed'e kadar uzanması, ikincisi ise büyük dedelerinin Osmanlı'nın erken döneminde Anadolu'ya gelmesi ve Osmanlı padişahlarından yakın ilgi görmesidir. Böylece okurların dikkatini ailesinin hem Hz. Muhammed'le hem de Osmanlı hanedanıyla olan yakınlığına çekmektedir.

Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, baba tarafından ailesinin kökenlerini öne çıkarıp anımsatmayı ihmal etmeyen Âşık Çelebi, annesinin II. Bâyezîd (salt. 1481-1512) döneminin önemli bilginlerinden olup Rumeli kadıaskerliğinden emekliye ayrılan, Hâtemî mahlasıyla

13 Nev'îzâde Atâî, *Şakaik-i Nûmaniye ve Zeyilleri: Hadaiku'l-Hakaik fi Tekmileti-Şakaik*, haz. Abdülkadir Özcan, c. 2 (İstanbul: Çağrı, 1989), özellikle s. 161-64 arası.

şairler yazan Müeyyedzâde Abdurrahmân Efendinin (1456-1516) kızı olduğundan bir kez söz eder ve bu akrabalık bağına başka bir gönderme yapmaz. Babasını ve kardeşlerini ya da yakın dostlarını konu ettiği maddelerin başlangıcında anlattığı kişiyle yakınlığını hemen belirten Âşık Çelebi, Hâtemî ile akrabalığından maddesinin sonunda “Merhûm ki fakîrin vâlîde tarafından ceddîdür, aceb hikmetdür ki matla’ın görmedin hâlet-i mevrûsî ile dimişüm.” diyerek, kısaca bahseder.¹⁴ Mihrî maddesinde Müeyyedzâde’den söz eder ama anne tarafından cedit olduğuna dair bir anımsatmada bulunmaz. Halbuki, pekçok maddede anlattığı kişilere olan yakınlığını tekrar tekrar anımsatmaktan geri kalmadığı görülür. Burada, madde boyunca Âşık Çelebi’nin, Hâtemî’nin soyu, bilgisi, Osmanlı toplumundaki konumundan saygı ve övgüyle söz ettiğini eklemek gerekir. Ancak, bu saygı ve övgü dolu ifadeleri benzer konumda olan diğer şairlerden söz ederken de kullandığı için bunun akrabalık ilişkisinden kaynaklandığı ileri sürülemez. Âşık Çelebi’nin anne tarafından akraba bağlarını anlatma ve anımsatmada, diğer ilişkileri özellikle baba tarafıyla karşılaştırdığında sessiz kalışının nedenlerini aydınlatmak için şimdilik elimizdeki veriler yetersiz kalmakta, daha ayrıntılı bir araştırma ise bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.¹⁵

Âşık Çelebi, tezkiresinde baba tarafından seyyid ailesine mensup olduğuna, kökenlerinin Hz. Muhammed’e kadar uzandığına yardımcı olacak önemli bir bilgiyi iki kere anlatma ihtiyacı hisseder. Bu bilgi, aile ağacının Hz. Muhammed’e ulaşan dalının kurulmasına temel

14 Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1495’de Mollâ İdris’in *Heşt-Behişt*’inde tahkik ettiği üzere Müeyyedzâde’nin soyu Şeyh Ebû İshâk Kâzerûniyye dayanır, diye yazar. Dipnot 29’da belirtildiği üzere Seyyid Nattâ, Yıldırım Bâyezid’in 1402’de Bursa’da yaptırdığı Kâzerûnî zâviyesi/tekkesinin ilk şeyhidir. Bu tarikat ve aile ile Âşık Çelebi’nin baba tarafından sülâlesinin şu anda ayrıntılarını tam olarak henüz bilmediğimiz bir yakınlığı olup bu yakınlığın evlilik yoluyla da zaman zaman pekiştirildiği düşünülebilir. Müeyyedzâde için bkz. Hasan Aksoy, “Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi,” *TDVİA*, c. 31 (İstanbul: TDV, 2006), 485-86.

15 Bu yakınlığı sadece, “Merhûm ki fakîrin vâlîde tarafından ceddîdür, ‘aceb hikmetdür ki bu matla’ın görmedin hâlet-i mevrûsî ile dimişüm...” diyerek ifade eder. Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1503.

oluşturan kekemeliğidir. Bu durumun açıklamasını şöyle yapar: Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Fâtıma (ö. 632) ile Hz. 'Alî'nin (ö. 661) oğlu olan Hz. Hasan (ö. 670) kekemedir.¹⁶ Hz. Muhammed'i üzmek için torununun kekemeliğini soran bir Yahudi'ye, Hz. Muhammed'in verdiği '*hazibi ruttetun verisebâ min 'ammihî Mûsâ* = Amcası Musa'dan miras almıştır' anlamına gelen yani Hz. Mûsâ'nın¹⁷ kekeme oluşuna işaret eden yanıtta Âşık Çelebi, hem babasının biyografisini, hem de arkadaşı Sinoplu Mustafâ Kâtibî'yi anlatırken yer verir.¹⁸ Âşık Çelebi'nin, bu cevabı iki kere tekrarlamasının yanı sıra kekemelle ilgili olumlu anlam içeren bir başka ibareye de yer vererek¹⁹ bir yandan kekemeliğine yönelik bir sözün ya da îmânın önüne geçmeye çalıştığı, diğer

16 Bazı kaynaklarda Hz. Hüseyin'in kekeme olduğu yazılıdır (Mesela Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer el-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, tahkîk Abdürrezzâk el-Mehdî, c. 3 (Beyrut, [t.y.]), 62).

17 Kur'an, Taha Suresi, 25-26-27 ve 28. ayetleri Hz. Mûsâ'nın konuşmasıyla ilgili olup "Dilimden düğümü çöz" mealindeki 27. ayetten yola çıkarak İslâmî kaynaklarda Hz. Mûsâ'nın kekemeliğine işaret edilmektedir. Daha sonraki İslâmî kaynaklarda Hz. Mûsâ'nın kekemeliğine yanan elini diline koymasının neden olduğu yazılıdır. Ayrıca bkz. D. B. Macdonald, "Mûsâ," *Encyclopaedia of Islam*, VII, 2nd ed. (Leiden: E.J. Brill, 1993), 638-39. Öte yandan, Sigmund Freud, *Hz. Musa ve Tektanrıçılık*, çev. Kâmuran Şipal (İstanbul: Bağlam, 1987), 49'da Hz. Mûsâ'ya maledilen "güzel konuşmayan" özelliği konusuna "konuşması ya bir tutukluğu ya da bir başka özü içermektedir." açıklaması yapılmakta ve bu durum Hz. Mûsâ'nın ana dil olarak Yahudi dilini öğrenmemesinden dolayı İbraniceyi akıcı konuşamamasının tahrifinden doğmuş bir yorum olarak açıklanmaktadır. Bu bilgiye dikkatimi çeken değerli meslektaşlarım Cengiz Kallek ve Abdülhamit Kırmızı'ya çok teşekkür ederim.

18 Âşık Çelebi, a.g.e., II, 699, 1121. Öte yandan a.g.e., II, 699'da Hz. Muhammed'in verdiği cevabın *hadis-i şerîf* olduğunu belirtmektedir, ancak sahih hadis kitaplarında böyle bir hadis yoktur. Bu alıntı el-Zemahşerî, *el-Keşşâf*'da, Taha Suresinin 27. ayetinin tefsirinde geçmektedir.

19 *er-Ruttetu fi'l-lisâni min havâssi'l-eşrâfi* = *Dildeki kekemelik eşrâfın özelliklerindedir*. Bakılan kaynaklarda bu ibareye rastlanmadığından ne zaman ortaya çıktığı ve yaygınlığı, kelâm-ı kibâr veya özlü söz ya da başka bir deyiş olup olmadığı şimdilik tespit edilemedi.

yandan seyyid ailesine mensubiyetine vurgu yapma ihtiyacı duyduğu düşünülebilir.²⁰

Peygamber sülâlesine mensup olmayı çok önemseyen Âşık Çelebi, tezkiresinde seyyid, yani bu sülâleden şairlere belirli özellikler atfeder. Bu özellikleri, tezkiresinin girişinde, kendi yazdığı metnin özgünlüğünden söz ederken ilk kez kullanır: Tezkiresini düzenlerken Latîfî'yi taklit etmemek için şairleri ebcede göre sıralamayı tercih etmiştir. Bunu yapması yani taklitten kaçınması doğaldır zira o, peygamber ailesinden gelmektedir ve bu aile mensupları “Ehl-i beyt-i nübüvvet ya'nî 'itret-i Hâşimiyye ve 'aşîret-i Ebi'l-Kâsımiyye ki ber-mûcib-i hâl-i mevrûsı ve fazl-ı mebsûsı mîrâs-ı belâgat u fesâhate ve hikmet-i berâ'at u hısâfete halk-ı âlemînden ehaklardır.”²¹ Bu alıntıda söz edilen Hâşimî ve aşağıda söz edilecek olan Ebû'l-Kâsım sülâlesi mensuplarının 'belâgat ve fesâhat'taki üstünlükle-

20 Kekemelik ve kendisinin kekemeliğiyle ilgili detaylı bilgi vermesi Âşık Çelebi'nin bu durumdan etkilendiği anlamına da gelebilir. Zira, onun anlatımına göre, kekemelik babadan oğula değil toruna geçmektedir. Kendi babası Alî kekeme değildir, ama dedesinde (Zeynelâbidîn) vardır. Bu şekilde kekemeliğiyle ilgili olarak Hz. Hasan'dan itibaren bir silsile kurar. Kekeme oluşunun kendisi, sosyal ilişkileri ve meslek yaşamı üzerindeki etkisinden doğrudan söz etmez. Ancak, zarafetinden ve hat sanatındaki ustalığından söz ettiği Kâtibî'yle olan dostluğunun temelinde onun da kekeme oluşuna işaret eder. Onunla aynı dili konuşup, aynı şekilde hissettikleri için uzun zaman sohbet ve dostluk ettiklerini belirtir. Kâtibî'nin ilmiyeye girmiş olduğu halde kekemeliğinden dolayı meslek değiştirdiğini açıklar. (Âşık Çelebi, a.g.e., II, 699-700). Âşık Çelebi'nin de müderrislik yerine kadılığı tercih etmesinde kekeme oluşunun etkisi olabilir. Ancak tezkiresinde anlattığı canlı sosyal yaşantısı, eğlence-sohbet meclislerine katılması kekemeliğinin sorun yaratmadığına bir işaret olarak da kabul edilebilir.

21 Âşık Çelebi, a.g.e., I, 268. Bu tespiti için de kaynak gösterir ve “Salâhüddîn Safedî *Şerhü Lâmiyetü'l-Acemde* tahkîk ü tasdîk itdüğü üzre” diyerek delillendirir. Tarihçi, Arap dili ve edebiyatı âlimi, kâtip, edip ve şair olan Safedî olarak tanınan Ebû's-Safâ (Ebû Saîd) Salâhüddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh es-Safedî'nin (ö. 764/ 1363) çok sayıda eseri vardır. Âşık Çelebi'nin adını verdiği eseri kaynaklarda *Lüma'û's-Sirâc* olarak geçmekte ve bilinen tek nüshası SK-Ayasofya-3948'de bulunmaktadır. Bkz. İsmail Durmuş, “Safedî,” *TDVİA*, c. 35 (İstanbul: TDV, 2008), 447-50.

rini vurgular. Örneğin, Emîrî-i Sâni'den söz ederken hem neseb olarak Hâşimî sülâlesine mensup, hem de çağdaşları Seyyid Mehmed Çelebi Hâşimî'nin (ö. 1613) kızkardeşinin oğlu olması, '*el-veledü yuşbihu'l-hâl = Erkek çocuk dayıya benzer*' ibaresinde söylendiği üzere belagat ve fesahate varis olduğunu, sütannesinin de Hâşimî olmasının şiir söylemesine vesile olduğunu ekler.²² Aynı şekilde anne tarafından dedesi Hâtemî'nin Şeyh Ebû İshâk-ı Kâzerûnî soyundan geldiği için "ilm ü 'amelde bir sâhib-i nâm-ı nâmî olur," der. Bu tür bilgiler, okuyucunun aynı sülâleden gelen Âşık Çelebi'nin kültür ve edebiyat alanında seçkinliğini anımsamasına katkıda bulunmaktadır.

Peygamber ailesinden gelmesinin toplumsal ilişkilerinde olumlu katkısı olduğu ve çağdaşlarının maruz kaldığı kimi durumlara karşı dokunulmazlık elde ettiği anlaşılmaktadır. Arkadaşı şair Gubârî'nin (Kireççizâde'nin oğlu Mahmûd Çelebi) hicvetmediği kimsenin kalmadığını gören Çelebi, kendisini neden hicvetmediğini sorduğunda, 'peygamber ailesinden geldiği için' cevabını alır. Bu durumdan memnun olduğu için Gubârî maddesinde bunu özellikle anlatır.²³

Âşık Çelebi *Meşâ'irü's-şu'arâ*'da ailesinin peygamber ve soyundan gelişi kadar Osmanlı hanedanıyla ilişkisini belirtme konusunda da özen göstermiştir. Ailesinin Osmanlı hanedanıyla oldukça erken bir dönemde bağ kurduğunu göstermek için babası Alî'nin biyografisinde onun dedesi Seyyid Nattâ'nın Emîr Sultan'la (ö. 1429?) birlikte 1390 civarında Anadolu'ya gelişini, Yıldırım Bâyezîd'in (salt. 1389-1403) ona vezirinin kızıyla evlendirecek kadar ilgi göstermesinin yanı sıra baba tarafından erkeklerin Osmanlı dünyasındaki öyküsünü anlatır.²⁴ Âşık Çelebi'nin

22 Âşık Çelebi, a.g.e., I, 382-83. Âşık Çelebi, Hz. Muhammed'e atfedilen "Ben Arapların en fasih olanıyım. Çünkü Kureyş'tenim" anlamına gelen sözüne tezkiresinde yer vermemekle birlikte Hâşimî sülâlesine mensup olanlar için kullandığı 'belagat ve fesahate varis olma' ibaresiyle büyük bir olasılıkla bu söze gönderme yapmaktadır. Hz. Muhammed'e atfedilen bu yargı için bk. Aliyyü'l-kârî, *Mirkâtü'l-mefâtiḥ*, tahkik Cemâl 'Aytânî, c. 6 (Beirut, 2001), 186.

23 Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1620-21.

24 a.g.e., I, 379-80; II, 1119-1222.

anlattığı aile öyküsünde belirli insanlar ve ilişkilere dikkat çeker: Bağdatlı olan büyük dedesi Seyyid Nattâ olarak tanınan Seyyid Mehmed'in Bağdat'taki evinde, Anadolu'ya gelmek üzere yola çıkan Emîr Efendi, bugün bilinen adıyla Emîr Sultan, konuk olur.²⁵ Seyyid Nattâ, Emîr Efendi ile birlikte Anadolu'ya gelmeye karar verir. Birlikte Bursa'ya gelirler, Yıldırım Bâyezîd'in huzuruna çıkarlar. Her ikisini de tanımaktan memnun kalan Yıldırım Bâyezîd, Emîr Efendiyi kendi kızıyla,²⁶ Seyyid Nattâ'yı ise veziri Halîl Paşa/ İshâk Paşanın²⁷ kızıyla evlendirir. Ayrıca,

25 Adı Muhammed bin Alî, lakabı Şemsüddîn olan, Buhara'da doğduğu için "Muhammed Buhârî", seyyid olduğu için "Emîr Buhârî", Yıldırım Bâyezîd Han'ın damadı olduktan sonra da "Emîr Sultan" denilen Emîr Efendinin Bağdat'a geldiğinde Seyyid Nattâ'nın evinde konuk olması şaşırtıcı değildir, zira her ikisi de seyyid sülâlesine mensuptur. Farklı ülke ve şehirlerde yaşasalar bile seyyid ailesinden gelenlerin birbirleriyle iletişim halinde oldukları anlaşılmaktadır. 1368 civarında doğduğu kabul edilen Emîr Efendinin 1390 civarında Bağdat'a geldiği diğer bir ifadeyle 20'li yaşlarının başında olduğu, büyük bir ihtimalle de Seyyid Nattâ'nın da aynı yaşlarda olabileceği ve birlikte uzun bir yolculuğa çıkabilecek kadar yakınlıkları olduğu anlaşılıyor.

26 Yıldırım Bâyezîd'in kızının adı Hundi Hatun (ö. 1429?; Sultan Hatun; Hundi Fâtıma Hatun) olup, Âşık Çelebi'nin anlattığının tam tersine ve genel kabule göre Emîr Sultan'la olan evliliği babasının rızası olmadan gerçekleşmiştir. Özellikle Emîr Sultan'ın hayatını anlatan menâkıblarda bu evliliğin gerçekleşme biçimi ve Bâyezîd'in muhalefetine dair ayrıntılı ve ilginç bilgiler bulunmaktadır. Öte yandan, konuyla ilgili menâkıbnâmelerde verilen bilgiler ile diğer bilgilerin sağlamlasının tam olarak yapılmamış olduğu dikkat çekmektedir. Hundi Hatun için bkz. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, 3.bs. (Ankara: TTK, 1992), 9; Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Kadın Sultanları: Valide Sultanlar, Hatunlar, Hasekiler, Kadınefendiler, Sultanefendiler* (İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2008), 69-74.

27 Âşık Çelebi, tezkiresinin ilk kısmı sayılabilecek bölümünde (I, 379) Emîr Sultan soyundan gelen Emîrî'yi anlatırken Yıldırım Bâyezîd'in Seyyid Nattâ'yı veziri İshâk Paşanın kızıyla; babası Alî'yi (II, 1119) anlatırken ise veziri İshâk Paşanın kızıyla evlendirdiğini yazar. Halbuki kaynaklara göre, Yıldırım Bâyezîd döneminde ne Halîl Paşa ne de İshâk Paşa adını taşıyan bir vezir bulunmaktadır. Bu dönemde vezirlik yapan ünlü Çandarlı ailesinden Alî Paşa b. Hayreddîn Paşadır (ö. 1406). Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Çandarlı Vezir Ailesi* (Ankara: TTK,

Emîr Efendi için imaret ve cami yapar, Seyyid Nattâ için Ebû İshâkiyye²⁸ adıyla tanınan zâviye ve mescidi inşa eder,²⁹ onu zâviyeye mütevellî ve mübâşir, dervişlerine de şeyh ve ayrıca sâdâta nâzır yani nakîbü'l-eşrâf³⁰

1974), 34. Âşık Çelebi'nin ailesiyle ilgili bilgi verirken böylesi bir karışıklık yapması anlaşılammaktadır. Bir ihtimal Halil Paşa ile 1387'de vefat eden ünlü vezir Çandarlı Halil Hayreddîn Paşayı kastetmiş olabilir ama İshâk Paşanın kim olduğu saptanamamıştır. Nev'izâde Atâi, *Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri: Hadaikü'l-Hakaik fî Tekmileti'ş-Şakaik*, neşre haz. Abdülkadir Özcan, c. 2 (İstanbul: Çağrı Yay., 1989), 161'deki Âşık Çelebi maddesinde vezir olarak İshâk Paşa adı geçmektedir. Ayrıca, henüz çözülemeyen bir noktaya da işaret etmek gerekir: Âşık Çelebi, büyük dedesinin bu evliliğinden söz ederken büyük büyük babasının bu evlilikten mi yoksa Seyyid Nattâ'nın Kenân'da yaptığı evlilikten mi doğduğuna dair hiçbir ipucu vermez. Âşık Çelebi'nin soyunun Seyyid Nattâ'nın Safed şehrinde yaptığı evliliğinden kabul edersek, Çelebi'nin bu noktayı müphem bırakarak ailesinin Osmanlı hanedanıyla bağlarının güçlülüğünü vurgulamak amacıyla vezir Halil Paşa/ İshâk Paşanın kızıyla yapılan evliliği öne çıkardığını düşünebiliriz. Son olarak, Âşık Çelebi'nin ailesiyle ilgili verdiği bu bilgilerin ikincil kaynaklarda henüz dolaşıma girmedini belirtmek gerekir.

- 28 Kurucusu Ebû İshâk Kâzerûnî'nin (ö. 1035) adını taşıyan Kâzerûniyye tarikatıyla ilgili bkz. Hamid Algar, "Kâzerûniyye," *TDVİA*, c. 25 (İstanbul: TDV, 2002), 146-48; Mefail Hızlı, "Bursa'da Selâtin İmaretları," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 10, s. 1 (2001): 14-16.
- 29 Yıldırım Bâyezîd'in Ebû İshâkiyye Zâviyesini Seyyid Nattâ için inşa ettiği konusu ilgili diğer kaynaklarda yer almamakta, bunu Âşık Çelebi öne sürmektedir: "... Ebû İshâkiyye mescid ü zâviyesin Seyyid Nattâ' için binâ ve şart idüp ..." I, 379-80; "... merhûma Ebû İshâkiyye dimekle ma'rûf bir zâviye vü mescid binâ idüp ..." II, 1119. Öte yandan, Nev'izâde Atâi, a.g.e., II, 161'de yer alan Yıldırım'ın "... tevliyet-i evkâf-i zâviyeyi mezbûra ve evlâdına şart eyledi" ifadesinden İshâkiyye Zâviyesinin mütevelliliğinin Seyyid Nattâ ailesine verilmiş olduğu anlaşılmmakta, ancak Âşık Çelebi bununla ilgili hiçbir bilgi vermemektedir. Acaba, Ankara Savaşından sonra bu şart geçerliliğini mi yitirdi ya da zâviyenin mütevellisi olma Âşık Çelebi'nin zikir edeceği kadar prestijli bir mevki değil miydi artık?
- 30 İslâm dünyasında seyyid ve şeriflerle ilgili işlere bakmak üzere bir kişinin atanması ve sonradan bu işlerin makam altında yapılmasının tarihi çok eski olup, Osmanlı coğrafyasında ise seyyid ve şerif sülâlesinden gelenlerin işlerine bakılması için yapılan görevlendirmeye ilgili ilk kayıtlar Seyyid Nattâ'nın atanmasıyla ilgilidir.

olarak atar. Timur'la (ö. 1405) yapılan Ankara Savaşı (1402) sırasında, Emîr Efendi, Seyyid Nattâ ve Molla Fenârî (ö. 1430) esir olur. Fakat, Timur, seyyidlikleri ve ilimleri şerefine her üçünü de bırakır ve her biri başka bir yöne gider.³¹ Seyyid Nattâ, hacca gitmek üzere yola çıkar, Kenân'daki Safed³² şehrinde hastalanır, iyileştikten sonra buraya yerleşir, evlenir ve geçimini nattâ (hasır, sofrâ örtüsü yapan) olarak sağlar. Sultan II. Murâd (salt. 1421-44; 1446-51) tahta geçtiğinde, onun ününü duyup davet eder. O sırada Şehzâde Mehmed'in sünnet töreni yapılmak üzeredir.³³ Törende kullanılmak üzere büyük ve güzel hasır/ sofrâ örtüleri hazırlar. Böylece sofrâ örtüsü kullanılması Osmanlı'da bu törenle birlikte başlamış olur. Seyyid Nattâ'nın ölümü üzerine 'sâdât nâzirliği'

Âşık Çelebi'nin belirttiği üzere, Yıldırım Bâyezid, Seyyid Nattâ'yı 'sâdât nâzırı' olarak atamıştır. Bu atamadan iki yerde söz eden (I, 379; II, 1119) Âşık Çelebi, ilk söz ettiği yer olan Emîri maddesinde nakîbü'l-eşrâf makamının Osmanlı'daki gelişimi üzerine ayrıntılı bilgi verir ve Seyyid Nattâ'nın atamasının "Emîr Efendi-i merhûmun iltimâsı ile..." olduğunu belirtir. Babası Ali'yi anlattığı maddede ise Seyyid Nattâ'nın atanmasından söz eder ama Emîr Sultan'ın etkisi, iltimâsı olduğuna dair hiçbir vurgu yapmaz. Konuyla ilgili ayrıca bkz. Şit Tufan Buzpınar, "Nakîbüleşrâf," *TDVİA*, c. 32 (İstanbul: TDV, 2006), 322-24; Zafer Erginli, "Osmanlı Devleti'nin İlk Resmî Nakîbüleşrâfî Olan Bir Derviş: Seyyid Natta'," *Gümüslü'den Günümüze Osmanlı Kültüründe Bursa*, haz. Hasan Basri Öcalan (İstanbul, 2003), 138-48 ve ayrıca bkz. Rüya Kılıç, *Osmanlı'da Seyyidler ve Şerifler*, sunuş Ahmet Yaşar Ocak (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007).

- 31 Kaynaklara göre, Emîr Çelebi ve Molla Fenârî Bursa'ya dönmüştür. Algar, a.g.m., 147'de Nev'izâde Atâî, a.g.e., II, 161'e dayanarak verdiği Seyyid Nattâ'nın Timur tarafından esir alınarak Semerkand'a götürüldüğü, ardından kaçarak Bursa'ya döndüğü bilgisi söz konusu eserde yer almamaktadır.
- 32 Osmanlı döneminde Beyrut vilayetinin Akka sancağında ve Akka'nın 45 kilometre doğusunda kaza merkezi bir kasabadır. Bkz. Şemseddîn Sâmî, *Kâmûsü'l-'alâm*, c. 4 (İstanbul: Mihrân Matbaası, 1306 [1888-89]; tıpkıbasım Ankara: Kaşgar Neşriyat, 1996), 2958.
- 33 1439'da Edirne'de, Şehzâde Mehmed (ö. 1481; Fâtih) ve Alâeddîn Alî (ö. 1443) için yapılan sünnet törenidir. Bkz. Özdemir Nutku, *IV. Mehmed'in Edirne Şenliği: 1675*, 2. bs. (Ankara: TTK, 1987), 31.

görevi oğlu Seyyid Zeynelâbidîn'e verilir.³⁴ O da Sultan Mehmed (salt. 1451-81) ve Sultan Bâyezîd'in ihsanlarını görür. Seyyid Zeynelâbidîn'in ölümü (ö. 900/ 1494-95) üzerine oğlu Alî yani Âşık Çelebi'nin babası ilimle ilgilenmeye başlar. Medrese ve meclis arkadaşları arasında sonraki dönemin ünlü âlimleri olan Kadrî Efendi (ö. 1548), Murtazâzâde, Nihâlî Cafer Çelebi (ö. 1543), Kassâbzade Kâdî bulunmaktadır. Leys Çelebi'den mülâzım olan Alî, I. Selîm tarafından İnegöl kazasına atanır. Filibe'de (şu andaki adı Plovdiv, Bulgaristan) kadı iken 941'de (1534-35) vefat eder. Âşık Çelebi, babasının vefatına düşürülen 'mâte âlü'l-Betül'³⁵ tarihine tezkiresinde yer verirken bunun Peygamber sülâlesinden olmaya işaret olduğunu belirterek soyunun önemine bir kez daha dikkat çeker.

Âşık Çelebi'nin anlatısının ilk kısmında Seyyid Nattâ'nın Anadolu'ya her iki gelişinde de devrin padişahlarından gördüğü ilgi ve iltifata vurgu öne çıkar. Hatta, Anadolu'ya ilk gelişinde onun I. Bâyezîd'den gördüğü ilginin Emîr Sultan'a gösterilenle eşdüzeyde olduğunu hissettirir. Sultan her ikisini de evlendirmiş, her ikisine de zâviye yaptırmış, ayrıca onu sâdât nâzırı yapmıştır. Âşık Çelebi, Seyyid Nattâ'dan sonra oğlu Zeynelâbidîn'in sâdât nâzırı olmasını anlatır ama onun ölümünden sonra bu makama oğlu Alî'nin atanmaması, bir süre boş kalan bu makama seyid sülâlesinin başka bir kolundan birisinin atanmış olması konusunda sessiz kalır. Sâdât nâzirliğine atanmayan babasının ilmiye sınıfına geçişi hakkında da bir açıklamada bulunmaz. Ancak, büyük dedelerinin sultanlardan gördüğü iltifat ile sâdât nâzırı oluşları Âşık Çelebi'nin bu konulardaki beklentilerine ve isteklerine zemin oluşturmuştur. Tezkirede ailesinin bu mevki ile olan ilişkisinin bu denli ayrıntılı yer alışı da kendi beklenti ve isteklerinin dile getirilişi olarak ele alınmalıdır.

34 Algar, a.g.m., 147'de Seyyid Nattâ'nın zâviyenin yanına gömüldüğü bilgisi Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 161'e dayanarak verilmekte ise de sözü edilen yerde böyle bir bilgi yoktur.

35 'Betül'ün (Hz. Fâtıma) sülâlesinden olan kişi öldü' anlamındaki ibarenin ebcede göre Arap harfleriyle toplamı 941 (1534-35) tarihini verir.

2) Eğitimi, meslek seçimi, hocaları, intisap ettiği kişiler

Babasının kadı olarak görev yaptığı Filibe'de 1535 tarihinde (941) ölümü üzerine onbeş yaşlarındayken İstanbul'a gelen Âşık Çelebi'nin Filibe'de nasıl bir eğitim aldığına dair bilgiye sahip değiliz. İstanbul'a gelince hem baba hem de anne tarafından ilmiye sınıfına mensup olduğundan kadı-lık veya müderrislikle sonuçlanabilecek yüksek eğitimine dönemin ünlü hocalarından ders alma şansını yakalayarak adım atar. Hocalarından şair olanları tezkiresinde madde başı yaparak onlardan övgü ve saygıyla söz eder.³⁶ Şair olmayanlardan da bir şekilde tezkiresinde söz eder.³⁷ Hocalarıyla ilişkisinden söz ederken kendi gelişimine etkilerini belirtmeye özen gösterdiği için her birinin katkısının entelektüel düzeyde mi, sözel bilgi aktarımı konusunda mı yoksa mesleğinde ilerleme ve sorun çözmeye mi yönelik olduğu kısmen ortaya çıkar. Hocaları arasında yer alan Mesnevî şârihi Sürûrî Çelebi'den³⁸ (1491-1562) 'üstâdum' olarak, Mısır kadısı Molla Arabzâde Abdülbâkî Çelebi'den³⁹ (ö. 1563-64) Mahmûd Paşa müderrisi iken 'dânişmendi' olduğu, Emîr Gîsû'dan⁴⁰ İstanbul kadısı

36 Örneğin, hocası Şâh Kâsım'dan söz ettiği kısım, bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1412-17.

37 Bu konuda, Emîr Gîsû'yu Sun'î Çelebi maddesinde övgüyle anlatması örnek verilebilir. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1299-1300.

38 Sürûrî Çelebi ile ilişkisinden Nihânî maddesinde şöyle bahseder: "Üstâdum Sürûrî Çelebi, Nihânî, Hâcî Hasanzâde müderrisi iken ana dânişmend olmuş. Fakîr andan işitdüm şî'ri çendân makbûl u matbû' ve kendü şu'arâda mukalled ü metbû' degüldür. Türkçede dahı dili çalar imiş. Ol sebebden sebük-rûhlar ve zarîfler Nacak diyü mezkûrî şu'arâ içinde sebük sallarlar imiş. Anlara cevâb için dimişdür." Âşık Çelebi, a.g.e., II, 924.

39 Arabzâde'yle olan ilişkisini Nûrî maddesinde belirtir: "Fahrû'l-'ulemâ Mısır kâzısı Monlâ Arabzâde Abdülbâkî Çelebi'nin kulu idi. Adı Yûsuf idi. Mahmûd Paşa müderrisi iken biz dânişmendi idik." Âşık Çelebi, a.g.e., II, 902.

40 Âşık Çelebi, Sun'î Çelebi maddesinde Emîr Gîsû'nun dânişmendi olduğunu ve her ikisini de eğittiğinden söz eder: "... mevlânâ-yı mezkûr İstanbul kâdîsı iken mahkemesinde ma'ân kâtib olduk, kitâbeti sûret idüp 'abd-i mekâtibi olmagla hatt-ı âzâdî bilüp iktibâs-ı fûnûn-ı fezâ'iline râğb olduk..... Merhûm biz iki-

iken 'kâtib'i olup kitâbete dair ondan çok şey öğrendiği ve arkadaşı Sun'î Çelebi ile ikisini 'terbiye ve esbâb-ı husûs-ı âmâlümüz tab'ıye idüp' yani onları eğittiği, Karasılı Hasan Çelebi'den⁴¹ sadece İstanbul kadısı iken 'dânişmendî' olduğu, Ebûssu'ûd Efendiden⁴² (ö. 1574) 'fetvâ kâtibi' olduğu ve bilgisinden çok yararlandığı, eniştesi Muhyiddîn Fenârî'den⁴³ (ö. 1548) 'üstâdumuz' olarak, Şâh Kâsım b. Mahdûmî'den⁴⁴ (ö. 1542) '... münşe'ât okıyup üstâdum...' ve Cefâyî'den⁴⁵ '... bazı fende üstâdum idi...' şeklinde söz eder. Ancak, kendi metninde hocası, üstadı olduğuna hiç işaret etmediği Taşköprülüzâde'den (ö. 1560-61) de eğitim aldığı

---

mizi terbiye ve esbâb-ı husûs-ı âmâlümüz tab'ıye idüp vüzerâya ta'rif ve erkân-ı dîvân-ı Süleymânâsâ tavsîf iderdi." Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1299. Ayrıca, Hâtemî maddesinde de ondan 'üstâdum' olarak söz eder. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1498.

- 41 Hasan Çelebi'nin dânişmendî olduğunu Merdûmî Çelebi maddesinde anlatır: "Merkûm Merdûmî Çelebi ile merhûm Hasan Çelebi de İstanbul kâzîsî iken bile dânişmend idük." Âşık Çelebi, a.g.e., II, 802.
- 42 Ebûssu'ûd Efendiyle tezkiresinin girişinde şiirle ilgili görüşünü alacak kadar yakın olduğunu belirten Âşık Çelebi onun fetva kâtibi olduğu bilgisini de ekler: "... Ve bu bende-i memlûkları 'abd-i mükâtebleri olup fetvâları kâtibi olduğumda şi'r hakkında kendülerden istiftâ olındukda bu beyt ile cevâb buyurmuşlardur..." Âşık Çelebi, a.g.e., I, 166.
- 43 Muhyiddîn Fenârî'nin üstadı olduğuna, tezkirenin girişinde şiir hakkındaki görüşünü açıklarken başvurduğu ulema bahsinde yer verir: "... encümen-i 'ilm ü zühdün şem'-i şu'ledârî çeşm ü çerâğ-ı dûdmân-ı Fenârî, vâris-i 'ilm-i mevrûsî vü müktesebî üstâdumuz Muhyiddîn Çelebi..." Âşık Çelebi, a.g.e., I, 167.
- 44 Şâh Kâsım b. Mahdûmî'den özel ders alıp onu üstadı kabul ettiğini şöyle ifade etmektedir: "Monlâ-yı mezbûrdan hakîr ba'zî münşe'ât okıyup üstâdum..." Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1416.
- 45 Çeşitli yerlerde kadılık görevinde bulunan, şaraba mübtelalığından dolayı iş yaşamında zorluklar yaşayan, ölüm yılı şimdilik belli olmayan, Filibe'de yaşama veda eden Cefâyî için, "bazı fende üstâdum idi" şeklinde bahsetmesinden, Âşık Çelebi'nin İstanbul'a gelmeden Filibe'de ders aldığı hocalar arasında "Filibe'den Fistançoğlu dimekle maruf Muslihiddîn Halife" olarak tanıttığı Cefâyî'nin olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., I, 467-68.

Nev'îzâde Atâî anlatır.⁴⁶ Taşköprülüzâde'den birkaç kez söz eden Âşık Çelebi, Yenihisarlı Hızrî'yi anlattığı maddede, Hızrî'den “Yârânumuzdan idi.” diye söz edip, Taşköprülüzâde'nin hizmetine girdiğini belirtir.⁴⁷ Ne burada, ne de başka yerlerde Taşköprülüzâde'yle özel ya da yakın bir ilişkisi olduğuna işaret etmez. Âşık Çelebi, acaba bu noktada neden sessiz kalmaktadır, Nev'îzâde Atâî yanlış bir bilgi mi vermektedir? Bu noktada akla gelebilecek bir açıklama, Nev'îzâde Atâî'nin verdiği bir bilgiden yola çıkarak yapılabilir. Âşık Çelebi, Taşköprülüzâde'nin ünlü eseri *Şakâyyık-ı Nu'mânîyye*'yi tercüme edip kendisine sunmuştur. Taşköprülüzâde ise “Mevlânâ 'Âşık biz bunu Türkî yazmış idik tercümede bî-hûde zahmet ihtiyâr etmişiz” der.⁴⁸ Atâî'ye göre Taşköprülüzâde 'latîfe' etmiştir. Âşık Çelebi acaba böyle bir yaklaşımı latife olarak mı algıladı yoksa gücendi mi? Daha sonra Âşık Çelebi, *Şakâyyık*'a zeyl de yazmıştır, Taşköprülüzâde'nin bu zeyle tepkisini şimdilik bilmiyoruz. Dolayısıyla, bütün hocalarından bir bahane ile saygıyla söz eden Âşık Çelebi'nin Taşköprülüzâde'yle ilgili kasıtlı olarak sessiz kaldığı düşünülebilir.

İlmiye sınıfına giren Âşık Çelebi'nin müderrislik ve kadılık yollarından kadılığı seçtiğini görüyoruz. Bu tercihinde kekemeliğinin bir etkisi olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak zaman zaman 'kadı' olmaktan kendisi ve arkadaşlarının çok hoşnut olmadığına dair bilgiler verir ve îmâlarda bulunur.⁴⁹ Örneğin, tezkiresinin girişinde kadılığı tercih edişini “... başa

46 Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 162.

47 Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1553'te “Sahnda merhûm Taşköpri-zâde hıdmetine irdi, hayli şugl idüp feth-i bâb-ı 'ilm temâm el virdi.”

48 Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 163.

49 Derin Terzioğlu, “Bir Tercüme ve Bir İntihal Vakası: ya da İbn Teymiyye'nin Siyâsetü'ş-şer'îyye'sini Osmanlıcaya Kim(ler), Nasıl aktardı?” *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları* 31, s. 2 (2007): 247-75'te Âşık Çelebi'nin İbn Teymiyye'nin eserinin *Mirâcü'l-ayâle ve Minhâcü'l-adâle* başlığıyla Türkçeye çevirmesi/ aktarması ile aynı çeviri/ aktarmayı çok az bir değişikliklerle Kâdızâde İlmî Mehmed Amasyalı'nın (ö. 1631-32) *Tâcü'r-resâ'il ve minhâcü'l-vesâ'il* başlığıyla kendine mal etmesini ayrıntılı olarak ele aldığı ufuk açıcı makalesinde Âşık Çelebi'nin yaptığı çeviri/ aktarma sırasında eklediği sebep-i telifde kadı olarak

kazâdur geldi gördüm, zarûrî kazâya rızâ virdüm” şeklinde anlatır.⁵⁰ Ve kadı olmaya bakışını şu beyitle özetler:⁵¹

*Kâzî olaldan gönül mihnet beyâbânındadır
Bilmezem kimdür diyen devlet kazâ yanındadır*

Eğitimi sırasında hocalarıyla kurduğu iyi ilişkiler onun himaye ilişkilerini oluşturur; önemli hocaların bulunduğu medreselere devam etmesini, iyi görevler almasını ve görevden alındığında hemen yeni bir göreve atanmasını sağlar.⁵² Âşık Çelebi'nin hocaları sayesinde özellikle yaşamının erken döneminde uzun süre işsiz kalmadan yeni görevlere atamasının yapıldığı görülmektedir. Örneğin, Bursa'da mütevelli iken görevinden alınıp İstanbul'a döndüğünde (1546) mahkeme kâtibi olarak işe başlaması eski hocası Emîr Gîsû sayesinde olur.⁵³ Dîvân kâtipleri reisi Receb Çelebi'nin ölümü üzerine bu göreve hocaları tarafından aday gösterilmişse de, başkalarının da bu işi ele geçirmek üzere araya girmeleri yüzünden

---

çektığı sıkıntılardan bahsettiğini, kendisine kadılık dışında makam verilmesini istediğini ve kadılık vazifesiyle ilgili esere bir bölüm eklediğini yazar ve bu bilgileri değerlendirir. (özellikle sayfa 251, 258-60). Ayrıca 16. yüzyılın sonuna doğru kadılık mesleğinin durumuna dair bkz. Aslı Niyazioğlu, “On Altıncı Yüzyıl Sonunda Osmanlı'da Kadılık Kabusu ve Nihânî'nin Rüyası,” *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları* 31, s. 2 (2007): 133-43.

50 Âşık Çelebi, a.g.e., I, 248.

51 a.g.e., I, 249.

52 Cornell Fleischer, Gelibolulu Âlî'yle ilgili ünlü kitabında ilmiye sınıfındaki himaye ilişkilerini mükemmel bir şekilde ortaya koymaktadır. Bkz. Cornell H. Fleischer, *Tarihçi Mustafa Ali: Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, çev. Ayla Ortaç (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1996).

53 Âşık Çelebi, Bursa'da önce mahkeme kâtibi sonra Emîr Sultan vakıflarında mütevelli olmuştur. Çelebi'nin bu göreve atanmasında büyük dedesi Seyyid Nattâ'nın yukarıda anlatıldığı üzere Bursa'ya gelişi, Yıldırım Bâyezîd'den gördüğü ilgi ve Nattâ'dan sonra gelen aile fertlerinin gördükleri ayrıcalıklarla ne kadar ilişkisi olduğu ayrıca düşünülmesi gereken bir konudur.

görevi alamamıştır.⁵⁴ Bu olaydan sonra bir süre Ebûssu'ûd Efendinin fetva kâtipliğini yapan Âşık Çelebi, hocası Muhyiddîn Çelebi'nin ölmesi üzerine icâzetnâmesini almakta zorluklarla karşılaşır (1547).⁵⁵ Mülâzım olabilmesi için kendisini yine eski hocası Emîr Gîsû destekler ve kadıasker Bostanzâde Mustafâ Efendi (ö. 1570) başvurusunu kabul ederek onu mülâzım kaydeder. Böylece Âşık Çelebi ilk kadılık görevine Silivri'de başlar (1550).

Hocalarının yanında, Âşık Çelebi'nin, devlet kademesinde yüksek düzeyde görevli olanlarla kişisel ilişkilere yine himaye ilişkileri bağlamında çok önem verdiği anlaşılmaktadır. Bu kişiler ya babasının ve diğer aile fertlerinin arkadaşları ya da kendisinin özellikle medrese öğrencisi iken tanıdığı kişilerdir. Babasının çevresinden gelen ya da birlikte yetiştiği ancak kendisinden daha yüksek mevkilere çıkmış olanlarla köklü ilişkilerine dair bilgi vermeyi sever. Örneğin, Kazasker Kadrî Efendinin ona gösterdiği ilginin babasıyla danışmendlikleri zamanında yakın arkadaş olmalarından kaynaklandığını vurgular. Bu yakınlıktan dolayı kendisini Bursa'da ziyaret ettiğinde kendisiyle görüşmeyi kabul ettiğini, babasıyla aynı mektepte okuyup, birlikte eğitim ve terbiye aldıkları için kendisine amca ve şefkatinin baba gibi olduğunu yazar.⁵⁶

Çeşitli vesilelerle yüksek düzeydeki bürokratlara kendini hatırlatan Âşık Çelebi, Kadrî Efendi gibi olumlu örneklerin yanında, sorunlu himaye ilişkilerini de vurgular. Örneğin, Nişânî-i Evvel Mehmed Paşa, Maraş beylerbeyi olduğunda bu olayı kutlamak için üç tarih yazar ve bizzat götürüp teslim eder.⁵⁷ Ancak bu üç tarihin aynısını Mehmed Paşanın

54 Kendi ifadesine göre, Rüstem Paşa (ö. 1561) kendisini, Haydar Paşa (ö. 1595) ise arkadaşı Sun'î'yi desteklemiştir. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1299.

55 Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 162.

56 Bir gün Kadrî Efendinin ziyaretine arkadaşı merhum Emîr ile gider. Kadrî Efendi her ikisini de takdir eder ve aralarındaki eski hukuka saygılı olduğunu hissettirir. Başka bir gün onu ziyarete gittiğinde, Seyyid Murtażâzâde'yi görür ve Hâşimî ailesinden geldiğini belirterek uzun uzun bilgisini över. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1315-16.

57 Âşık Çelebi, a.g.e., II, 868.

kendisi de yazmıştır. Paşa, kendi müsveddelerini göstererek tesadüfî söyler. Âşık Çelebi'nin buna biraz üzüldüğü anlaşılır. Bu arada, Mehmed Paşa, Maraş'ın ardından Sivas beylerbeyliğine atanır ancak beklenmedik şekilde erken vefat eder. Bunun üzerine Âşık Çelebi, onun ömrünün tamamlanmamasıyla, hem kendisinin hem de etrafındakilerin arzularının yarım kaldığını söyler.⁵⁸ Ayrıca, erken yaşta vefat edenler arasında bizzat gördükleri Nişâncı Bey Celâlzade Mustafâ Çelebi, (ö. 1567), Şîrî Bey, Dukâkinzâde Mehmed Paşa, Pirî Paşazâde Mirî Bey, Mesîh Paşazâde Memi Şâh Bey vardır. Her biri hakkında olumlu şeyler söyleyen Âşık Çelebi, onların övgüsünün meclislerde de yapıldığını belirtir. Ardından, hâmi konumunda olan bu insanların kendisinin ve kendi konumunda olanların beklentilerini karşılamadıklarına dair dikkat çekici değerlendirmeler yapar. Çok önemli ve iyi özellikleriyle anılan bu insanların olumsuz özellikleri ise cömert yani ellerinin açık olmamasıdır. Bu yüzden Allah da onlara ömür konusunda cömert davranmamıştır. Böylece Âşık Çelebi, beklentileri karşılamayan hâmilere Tanrı'nın adaletini hatırlatarak keskin bir eleştiri yöneltir.⁵⁹

3) Dostları, arkadaşları ve gönül ilişkileri

Âşık Çelebi, akademik ve akrabalık ilişkilerinin yanı sıra kişisel ilişkiler ağını da tezkiresinde ayrıntılarıyla anlatıp, kendisini etrafında çok sayıda arkadaşı olan biri olarak temsil eder. Çok sayıda arkadaşlık ilişkisini öne çıkarması ve detaylı anlatımı sayesinde, *Meşâirü's-şu'arâ*'da Osmanlı dünyasının belirli bir döneminde edebî ve kültürel çevrenin arkadaşlık/ dostluk anlayışı, bu anlayışın neleri kapsadığı, böyle bir anlayış için kullanılan dil, seçilen sözcükler müstakil araştırmaları bekleyen bir zenginlikte ortaya çıkar. Tezkireyi okuyanların dikkatini çekeceği üzere madde başı yaptığı 427 kişinin neredeyse yarısını tanımaktadır, ayrıca madde başı yapmayıp çeşitli maddeler içinde öyküsünü anlattığı, bir şekilde değindiği çok sayıda

---

58 a.g.e., 869.

59 a.y.

insan vardır.⁶⁰ Âşık Çelebi'nin dostluk kavramı, dostlarıyla kurduğu ilişki biçimi ile kullandığı dil bağımsız bir araştırmanın konusu olduğu için burada belirli noktalara yoğunlaşılacaktır.

Âşık Çelebi'nin çağdaşı çok sayıda şairden uzun uzun söz etmesi tesadüfi değildir. Zira Filibe'den İstanbul'a gelip medrese öğrenimine başladığında dönemin gelecek vaadeden genç şairleriyle birlikte ders görmekte, onlarla edebiyat meclislerinde bir araya gelmektedir. Kimi tanıdıklarıyla ilişkileri daha da gelişir, arkadaşlık ve dostlukları en üst düzeye ulaşır. Birbirlerinin dertlerini, kederlerini, hüznelerini ve sıkıntılarını paylaşmalarının yanı sıra sevinçlerini, mutluluklarını, İstanbul'un canlı sosyal yaşamını da paylaşırlar. Yazdıklarından, gençliğinde kurduğu bu ilişkilerin çoğunu ömür boyu sürdürdüğünü, sürekli birbirlerinden haberli oldukları, zor zamanlarda birbirlerini sürekli destekleyip dayanışma halinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum çok da şaşırtıcı sayılmaz, zira Âşık Çelebi'nin İstanbul'daki medrese öğrenciliği yıllarında tanıdığı bu kişiler Sultan Süleymân'ın (salt. 1520-66) son dönemleri ile Sultan II. Selim (salt. 1566-74) döneminde Osmanlı bilgin, kadı, bürokrat ve edebiyatçı kuşağını oluşturmuştur.

Dostluğa çok önem veren Âşık Çelebi, dostu olarak gördüğü kişilerle birlikte nasıl vakit geçirdiklerini, neleri paylaştıklarını anlatıp, onların hem insânî, hem de edebî kişiliklerini över. Örneğin, aslen Manisalı olup İstanbul'da doğan Şeydâ'nın kişiliği, yetenekleri, hat sanatındaki ustalığı üzerine yazdıkları ile aralarındaki dostluğun derinliği, ortak paylaşımlarının neler olduğuna dair yazdıkları Âşık Çelebi'nin sevdiğini övmesine, dostluktan ne anladığı, onun için yakın dost olmanın neleri kapsadığıyla ilgili güzel bir örnektir. Şeydâ ile yirmi yıla yakın muhabbetleri olup on beş yıldan fazla da neşe ve gamda, sevinç ve matemde, atamalarda, azillerde, zor zamanlarda, eğlencelerde, Rumeli kazalarında hastalıkta, sağlıkta, zenginlikte, sıkıntıda, aşk derdinde, âşıklık mesleğinde, kavuşmalarda, ayrılıklarda, mutlu ve acılı zamanlarda arkadaş, dert ortağı, üzüntü ve

60 Burada belirtilmesi ve tartışmaya açılması gereken bir nokta da bu kadar kişiyi Âşık Çelebi'nin nasıl tanıdığıdır. Şairler çevresi bu kadar dar mıydı ya da Âşık Çelebi kendi çevresinden olan kişileri mi tezkiresine almıştı. Eğer ikinci durum geçerli ise Latîfî tezkiresine Âşık Çelebi'den itibaren getirilen yalnızca tanıdığı şairlerden söz ettiği eleştirisinin benzeri onun tezkiresi içinde geçerlidir.

sıkıntıyı gidermede birlik olup, düşmanlarını birlikte hicvedip kimi zaman iyi şeyler kimi zaman kötü şeyler yapmışlar. Lezzeti ve zilleti birlikte geçirip, sohbetlerinde münasebetsiz konuşmalardan kardeşliğe, kardeşlikten birliğe ulaşıp birbirleriyle görüşmeleri en üst noktaya ulaştırmıştır.⁶¹ Âşık Çelebi'nin seçtiği sözcüklerin taşıdıkları anlamların yanı sıra sözcükler arasındaki içkafiye ve cinasa çok dikkat etmesi duygularını ve aralarındaki yakınlığı ifade etmede onu başarılı kılar.

Âşık Çelebi'nin dost olarak gördüğü insanlarla arasındaki bu türden özel bir bağı ifade etmek için nasıl bir dil kullanıp sözcük seçiminde bulunduğu anlamak ancak kullandığı dile ve sözcüklere yakından bakmakla mümkün olabilecektir. Onun söz dağarcığında dostluk, arkadaşlık ilişkisinin en temel noktaları olan sadakata, vefaya, bağlılığa, dert ve sıkıntı paylaşmaya, birlikte vakit geçirmeye vurgu vardır. Onlarla ilgili kullandığı ifade eşitler arası bir ilişkiye işaret eder. Şeydâ için "... yigirmi yıla karîb mahabbet üzre olup ...,"⁶² Hâtîfî için "... merhûm ile niçe yıl bir yirde hem-hücre vü hem-nişîn ve hem-süf're vü hem-karîn olduk ...,"⁶³ Vâridî için "Bu fakîr ile şerîk ü hem-sebak ve derece-i ihtilât-ı mertebe-i uhuvvete mülhâk idi ...,"⁶⁴ Zeynî-i Sâni için "Fakîr ile ba'zı zemânda musâhabet ü mümâlahat itmişdür,"⁶⁵ Tulû'î için "Niçe zemân hem-medrese

61 "Mezkûr ile yigirmi yıla karîb mahabbet üzre olup on beş yıldan ziyâde hod bir yirde şâdi vü gamda ve sûr u matemde, zemân-ı nasb u 'azlde ve evân-ı cidd ü hezldde, Rûmillerinde kazâ mahallerinde ve bîmârî vü ten-dürüstide, mâyedârî ve teng-destide, 'ışk-endişelikde 'âşık-pîşelikde, 'ıyd-ı vaslde ve rûz-ı hecrde, eyyâm-ı sürûr ve hengâm-ı zecrde hem-dem ü hem-derd ve gam-hârda vü gussa-perverde bir girîbândan baş çıkarduk ve hicv-i ser ü çeşm-i rakîbde bile göz çıkarduk, baş yarduk gâh kem itdük gâh eyü varduk. Lezzeti bile gördük, zilleti bile geçürdük. Sohbetümüz hilletden uhuvvete ve uhuvvetden vahdete vardı ve ihtilât-ı irtibâta, irtibât-ı ittihâda el kardı." Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1460-61.

62 a.g.e., III, 1460.

63 a.g.e., I, 528.

64 a.g.e., I, 547.

65 a.g.e., I, 590.

vü hem-sebak olduk,”⁶⁶ Kâtibî-i Dîger için “Mevlânâ-yı mezbûr bu fakîr ile yek-zebân ü yek-dil olup niçe zemân sohbet-i bî-tekellûf ü bî-riyâ müvâneset itmişdür,”⁶⁷ Mahvî için “Hakîr ile müddetler dem-i girye vü handede, gülşende vü külhanda, âbâdânda vü harâbâtta ekser-i ezmân u aaleb-i evkâtta hem-dem idük hâlâ ...,”⁶⁸ Sa’yî-i Sâni için “Niçe yıl fakîr ile Burusada hem-dem ü hem-derd ve mübtelâ-yı keş-â-keş-i germ ü serd olmuşuzdur,”⁶⁹ Rahmî için “Hakîr ile hem-şehrîlik râbitasından gayrı mahabbet ve uhuvvet-i vahdet mertebesine varmagın her gûne medh eylesem ma’zûram ...,”⁷⁰ Hâtemî-i Dîger için “Temâm tehzîb-i ahlâk ve tekmîl-i halâk eylemişdür. Eger anunla musâhabet olunmasa ihvân-ı zemândan vefâ vü hakikat meslûb ve hakk-ı uhuvvet ü sohbet âlemde maglûbdur, dir idüm,”⁷¹ Hızrî için “Yârânumuzdan idi ...”⁷² ve Fevrî için “Mahdûm-ı merkûmla hem-medreselikden gayrı hukûk-ı mute’âkîbetü’l-lehûk çok olmagın derece-i ihtilât rûtbe-i ittihâda varup...”⁷³ yazar.

Yukarıdaki ifadelere baktığımızda himaye ya da hiyerarşi vurgusu görülmez, ancak Âşık Çelebi üst konumdaki bürokrat hâmilelerden destek almayı beklediği gibi arkadaşlık ilişkilerinde de destek görmeye önem verdiğini bu desteği alamadığı bir durumda belirtir. Celâlî mahlaslı Celâl Çelebi (ö. 1571) ile gençlik yıllarında arkadaş olup birlikte iyi vakit geçirdiklerini anlatan Âşık Çelebi, bu arkadaşlığı ifade ederken aralarında oluşan hiyerarşiye işaret eden bir dil kullanır: “Ol esnâda bu fakîr ile musâhabet ve üns ü ülfete tenezzül ederdi.” Bu cümledeki anahtar sözcük “tenezzül etme”dir,

---

66 a.g.e., II, 652.

67 a.g.e., II, 699.

68 a.g.e., II, 790.

69 a.g.e., II, 989.

70 a.g.e., III, 1347.

71 a.g.e., III, 1504.

72 a.g.e., III, 1533.

73 a.g.e., III, 1237.

zira Celâlî kariyerinde II. Selîm'in hizmetine girecek kadar yükselmiştir. Celâl Çelebi'nin tezkirede yer alması için gönderdiği şiirden önce kullandığı "Bu gazelleri ve bu matla'ları Kütahiyye'den gönderüp esnâ-yı kitâbda derc itmek buyurmuşlardır" cümlesinde de aralarında oluşan hiyerarşiye işaret etmek üzere "buyurmuşlardır" sözcüğünü seçmiştir.⁷⁴ Ayrıca, Âşık Çelebi, arkadaşının beklediği ilgiyi göstermediğini ve arkadaşlar arasında konumu iyi olanın düşük olana yardımcı olması gerektiğini ifade eden bir kıt'ayı Celâl Çelebi maddesinin sonuna eklemeyi ihmal etmez.⁷⁵

Âşık Çelebi, anlattığı hikâyelerin, eklediği şiirlerin yanı sıra arkadaşlık ilişkilerinin yakınlık ve önemini vurgulamak için bu tür ilişkilerin kurulmasında önemli araçlardan biri olan mektuplardan yararlanır ve bunlardan birine de eserinde ayrıntılı bir yer ayırır. Fevrî maddesinde, hayatının en olumsuz olayı olarak gördüğü Nardâ'da başına gelenleri anlattıktan sonra anlatısını onunla yazışmalarına getirir. İçinde şiir de olan bu mektuplar ikisinden birinin başka bir yere gitmesi ya da başka bir yerde bulunması zamanlarında kaleme alınmıştır.⁷⁶ Ancak, bu yazışmalardan Fevrî'nin Âşık Çelebi'nin tezkiresine aldığı bir mektubu vardır ki çok dikkat çekicidir. Fevrî, bol tamlamalı, Arapça ve Farsça sözcükleri yoğun olarak kullandığı, arada beyit ve uzun şiirlerle süslediği mektubunda öncelikle Âşık Çelebi'nin

74 a.g.e., I, 469-79.

75 a.g.e., I, 479.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Degüldür şimdi olmuş gerçi dünyâda iki yârün
Biri sâhib-serîr olup birisi hâk-i râh olmak
Birisi sahn-ı gülşende birisi künc-i külhanda
Biri ser-pâ bürehne birisi sâhib-külâh olmak
Gerekdür gâhî ammâ el ucıyla merhabâ itmek
Güle bakup yüzine bir göz ucıyla nigâh olmak

Ayrıca, Celâl Çelebi ilk gençliklerinde "Seyr-i gülîstânda ve deyr-i mugânda Eyyûb u Kâgîd-hâne çemenlerinde, Galata ve Hâsköy encümenlerinde, Zâtî dükkânında ve Atmeydânında, bahâr sohbetlerinde ve hazân cem'iyetlerinde gâh mahbûblar mecma'ı olan hammâmlar seyirinde ve gâh Dâvûd Paşa iskelesinde suya oynayan şim-endâmlar seyirinde ..." olduklarını da vurgulama ihtiyacı duyar. a.g.e., I, 469.

76 Örneğin Fevrî'nin hacca gidişine uzun bir kıt'a yazmıştır. a.g.e., III, 1230-32.

peygamber soyundan gelişine öncelikle vurgu yapar, nüktedanlığını ve ilim sahibi olduğu konuları o dönemde bu konularda referans olan insanların isimlerini vererek sıralar.⁷⁷ Âşık Çelebi hak ettiğine inandığı değeri görmediğinden dolayı, kendisine yüklediği değerleri yansıttığını düşündüğü, cömert iltifatlarla dolu olan bu mektubu başka bir kanaldan yöneticilerin dikkatlerini çekmek için mi metnine ekledi? Mektubu kitabını tamamlarken metnine eklediğini düşünürsek, onu yayımlamakla kimlerden, ne ümit etti?

Kıscacası, Âşık Çelebi'nin dostluk ilişkilerini anlatış nedenleri arasında kişisel, duygusal bağlarla birlikte dayanışma içinde olma, güven verme, benzer sosyal sermayeye, ilişkiler ağı ve beklentilere sahip olmanın yanı sıra gerektiğinde birbirlerine destek olmanın da yer aldığı dikkat çeker.

Âşık Çelebi gerek kendisinin, gerek arkadaşlarının gönül ilişkilerini, paylaştıkları ilişkiler ağının önemli ve doğal bir parçası olarak anlatır. Bu şairler topluluğunun birbirlerinin özel ilişkilerinin yakın takipçileri ve yorumcuları konumunda olduğunu Âşık Çelebi'nin anlatımı sayesinde öğreniriz. Arkadaşları Âşık Çelebi'nin ilişkisi üzerine söz söylediği ve yorum yaptığı için onunla ilgili somut bilgilere ulaşıyoruz.

Âşık mahlasını güzellere olan düşkünlüğüne uygun düştüğü için seçtiğini ifade eden⁷⁸ Çelebi'nin burada güzelle kastettiği erkek güzellerdir.⁷⁹

77 “Bu gün sen ol cevân-ı nükte-dân u zû-fünûn ve engüşt-nümâ-yı fusahâ-yı fuzalâ-yı gerdûnsın ki ‘ilm-i ma’kûlâtta Seyyid-i sâni ve fehm-i menkûlâtta Sa’düddîn-i Taftâzânî, ‘ulûm-ı nahv u sarfda râbi’-i Sibeveyh ü Ahfeş ü Ferrâ ve rûsûm-ı mugalatât-ı mantıkîde sâni-i İbni ‘Alî Sînâ, envâ’-ı felekiyyâtta mu’allim-i sâlis ve esnâf-ı ilâhiyyâtta üstâd-ı Mu’allim-i evvel dinilse revâ. Âdâb-ı ma’ânî vü beyânda Sehbân u Vâ’il ve buhûr u ‘arûzda Halîlâsa bahr-i sâ’il, hakâ’ik-i letâ’if-i tefâsir-i şerifede Kâşânî ve ‘Allâme’den nişân ve dakâ’ik-i şerâ’if-i ehâdis-i hanîfede Müslim ü Buhârî gibi sahîhü’l-beyân. Rumûz-ı makâmât-ı inşâda Bedî’ü’z-zemân u Harîrî ve künûz-ı hayâlât-ı eş’âr-ı dil-küşâda cihânun Ferezdak u Cerîrî. Eşkâl-i hendesiyyede Öklidîs-i rûzgâr ve evzâ’-ı hey’eviyede Batlamyûs-ı dâr u diyâr. Hikâyât u tevârîhde Taberî ve İbni Hallekân ve rivâyât-ı lugâtun kâmûsında Cevherî-i devrân. Nakliyyât-ı fûrûda Nu’mân u Yâfi’î ve ‘akliyyât-ı usûlde Mâlik vü Şâfi’î. Ve sâ’ir ‘ulûm u fuhûmda ekser manzûm u mensûrdur.” Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1234.

78 Âşık Çelebi, a.g.e., II, 790.

79 Walter Andrews, Mehmet Kalpaklı, *The Age of Beloved* (Durham ve Londra:

Ayrıca, Âşık Çelebi, mahbûplara olan düşkünlüğünü metnin içinde özellikle yakın arkadaşlarını anlattığı yerlerde dile getirir.

Kendisinin ve çevresindeki insanların güzellerle flört etmesini, güzellerin kapris yapmasını, onların uğruna acı çekilmesini, onları görmek üzere şehirde gezinti yapılmasını, belirli mekanların yakın dost ve arkadaşlarla ziyaret edilmesini doğal bir şekilde anlatır.⁸⁰ Tezkiresinde kendisinin ve arkadaşlarının yaşadığı çok sayıda gönül ilişkisinden söz eder. Örneğin, evlenmeden önce Kurd lakabıyla tanınan birine âşık olduğunu ancak Kurd'un kendisini terk ettiğini söyledikten sonra Kandî'nin (ö. 1555) bu olaya da tarih düşürdüğünü belirtir.⁸¹

957'de (1550) Silivri kadısı olduğunda burada evlenmesi arkadaş çevresinde olay olur ve arkadaşı Kandî tarih düşer.⁸² Ancak, Çelebi'nin evliliğinin uzun sürmediği anlaşılır. Arkadaşı Fikrî'nin (ö. 982?/ 1574-75) yaşamöyküsünü anlatırken kendi boşanmasından söz ederek bir daha kadınlarla ilişki kurmayacağına dair aldığı kararı yazar ve duruma uygun bir beytini ekler.⁸³

Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-ahbar*'da Üsküb'e uğradığında Âşık Çelebi'yi gördüğünü, Kâsebâz Mehmed adlı bir maşûku olduğunu yazar.⁸⁴ Nev'îzâde

---

Duke University Press, 2005) adlı kitaplarında, Âşık Çelebi'nin anlattığı bu tarz öykülerden oldukça çok yararlanıp, dönemin aşk anlayışını ve güzel kavramını ayrıntılı olarak ele alırlar.

80 Örneğin 943'te (1536-37) Atmeydanı'ndaki bayram yerini seyre Yahyâ Bey, Kandî ve kendisi birlikte giderler. Yolda Yahyâ Bey ve Kandî'nin hoşlandığı Çeşmeli ve Şâh Ahmed'e rastlarlar. Onların flörtünü ayrıntılı olarak anlatır. Güzellerin toplandığı yer olan hamamları dostlarıyla seyre gittiğini belirtir. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1333.

81 Bu tarih mısra'ı "*Kurd âh-ı Âşık alup kaçdı âh*" olup ebcede göre toplamı 949 (1542-43) tarihini verir. Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1333.

82 Kandî evliliğine "*Tezevüc bâd ey Âşık-ı müebbed*" diye tarih düşmüştür. Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1333. Mısra'ın ebcede göre sayısal toplamı 957 (1550) tarihini vermektedir.

83 *Çokdan isterdüm zen-i dünyâya ben vermek talâk/ Hamdülillâh sözüümün Âşık bugün oldum eri.* Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1216.

84 Mustafa İsen, haz., *Künhü'l-ahbar'ın Tezkire Kısmı* (Ankara: AKM, 1994), 312.

Atâî'ye göre, o güzelleriyle meşhur Üsküb'de bir güzele gönül vererek akciğer zarı iltihabı hastalığına yakalanmış ve şifa bulamayarak vefat etmiştir.⁸⁵

4) Meslek hayatında yaşadığı sorunlar ve nefret ettiği kişiler

Âşık Çelebi ve çağdaşlarının anlatımlarına bakıldığında istedikleri makam ve yerlere atanamama, azledilme kaygısı ve bir sonraki atamayı beklerken geçirdikleri endişeli zaman yalnız meslek yaşamlarına değil doğal olarak bütün yaşamlarına yansıyan temel sorunlar olarak görülmektedir. Âşık Çelebi'nin gerek tezkiresinde gerek dîvânında kariyerinde karşılaştığını söylediği sorunların, kimi akranlarının, meselâ Gelibolulu Âlî'nin (ö. 1600) meslek yaşamıyla karşılaştırıldığında, daha önemsiz olduğu öne sürülebilir. Elimizde somut olarak anlatılan dört olay söz konusudur. Bu dört olaydan sadece bir tanesi Âşık Çelebi'nin tezkiresinde yer alır.

Başından geçen ilk önemli olay, Bursa'da beş yıldır müteveli olarak görev yaptığı sırada Bursa vakıflarını teftiş eden Muradiye müderrisi Rûşenîzâde'nin kendisi hakkında iyi bir rapor vermemesi sonucu azledilmesidir⁸⁶ ki bundan tezkiresinde hiç söz etmez. Bu olayı Atâî'nin yazdıklarından öğreniriz. Âşık Çelebi'nin, hem bu olayla ilgili sessiz kalması, hem de Rûşenîzâde'ye tezkiresinde hiç değinmemesi dikkat çekici olmakla birlikte şimdilik konuyu daha açmak konusunda eldeki veriler yetersiz kalmaktadır.

Bursa'daki görevinden azledildikten sonra İstanbul'a gelen Âşık Çelebi, eski hocası İstanbul kadısı Emîr Gîsû'nun mahkemesine arkadaşı Sun'î ile birlikte kâtip olur, medrese eğitimine de devam eder. Hocası Muhyîddîn Efendinin 1547'de ölümü üzerine ondan icâzetnâme alamadığı için sıkıntı yaşar. Bursalı Emîr Hasan Çelebi'nin yardımıyla ve ulemadan başka şahitler bularak Muhyîddîn Efendinin dânişmendi olduğunu ve tahsilini tamamladığını kanıtlamaya çalışır. Rumeli kadıaskeri Bostan Efendi Âşık Çelebi'yi destekleyerek mülâzım olarak kaydeder. Âşık Çelebi bu olaydan da tezkiresinde söz etmez. Atâî hem bu olayı anlatır, hem de Âşık

85 Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 163.

86 Bu olaydan tezkiresinde söz etmez. Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 162-63'te söz edilir.

Çelebi'nin yazdığı *Şakâyyık* zeylinde Bostanzâde'yi övmesine sebep olarak bu olayı gösterir.⁸⁷

Yaşadığı üçüncü sorun, Âşık Çelebi'nin kariyerinin ortalarında, Narda kadısı olduğu sırada (1562) başına gelir ve kendisini derinden etkileyen bu olayı tezkiresinde biri önsözde biri de Fevrî maddesinde olmak üzere iki kere uzun uzun anlatır.⁸⁸ Olayın temeli, kendisinden önceki Narda kadısı Mûsâ'nın görevi sırasında yaptığı kötü işleri teftiş edebileceği kaygısıyla Âşık Çelebi'nin kadı olmasını engellemek istemesidir. Çelebi, bu konuyla ilgili anekdotunun içinde kendisinden önceki Narda kadısı Mûsâ Kadı ve Narda voyvodası Ferruh Kethudâ'nın çok olumsuz ve kötü birer portresini

87 Nev'îzâde Atâî, a.g.e., II, 163.

88 Başına gelen bu kötü olay için aşağıdaki tarih manzumesini yazar:

*Bana bu cümle isnâd iftirâdur/ Hudâ bu hâle danâ vü güvâdur
Düçâr olup bu zulm-i mahza ben zâr/ Didüm târihin anun zulm-i nâ-çâr* (Âşık Çelebi, a.g.e., III, 1250)

Son mısraın ebcede göre sayısal toplamı olayın gerçekleştiği 970 (1562-63) yılını verir.

Bu olayı, duruma uygun Farsça şiir, Arapça şiir, özlü söz, ayet ve hadislerle mensur olarak anlatmakla yetinmeyen Âşık Çelebi, çektiği üzüntüyü ve yaşadığı çaresizliği mesnevî biçiminde yazarak da ifade eder. Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., I, 259-61:

*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün
Kuzât içre zelil u hâr oldum/ 'Adûnun gözlerine hâr oldum
Fakîr ü âl ü 'âlim olduğumla/ Cefâ nezrin iderdi bana cümle
Ben anlardan taleb itdükde teftîş/ Revâ midur görem azar u teşvîş
Cefâ-endişler bed-kişlerle/ Görem teşvîşler teftîşlerle
Gehî çekdürdiler mâl-ı zamânı/ Gehî çekdürdiler cevri zemânı
Esrîr olmakla bî-dâd illerine/ Salındum ki Manavgad illerine
Çeküp mihnet emâsil gayretinden/ Görem zillet erâzil devletinden
Çü çeşm-i hışmına manzar ben oldum/ Cihânun kabrına mazhar ben oldum
Dür-i eşküm gibi salup nazardan/ Gıdâmı itdiler hûn-ı ciğerden
Sirişk ü şevki gönlümden gibi ben/ Çıkardılar beni gözden gönülden
Eger hiç olmasa cevri cihânun/ Yiterdi kabrı Ferruh kethudânun
Egerçi dürlü mihnet ber-ser idi/ Tarakçı-zâde kabrı ser-ber idi
Gazal-ı çarh elinden âh u şiven/ Ki bir kork ayıdan bir de bokından
Kınanmaz gerçi Mûsâ ile 'İsâ/ İnandum ben Cehûd Mûsâyıla ammâ
Olup der-bend dâ'im deste-i gül/ Diyü gam içre eylerdüm tevekkül*

çizer. Medrese sistemi içinde rüşvetin varlığından söz eder, kendisiyle köy kökenli Mûsâ Kadî'nin geldiği sınıfı karşılaştırır. Mûsâ Kadî'yle ilgili kullandığı sıfatları, benzetmeleri Hz. Muhammed'in en büyük düşmanlarından Ebû Cehil'e (ö. 624) kadar uzatırken kendi silsilesinin Hz. Muhammed ve Hz. Alî'ye ulaştığını vurgular. Öte yandan, başına gelenlerin haksız yere olmasından dolayı neredeyse bütün kadılar tepki gösterir. Padişaha itirazlar iletilir ve uğradığı haksızlık giderilir.⁸⁹

Karşılaştığı sorunlardan dördüncüsü de 971'de (1563-64) atandığı Çernovi (şu andaki adı Chernivtsi, Ukranya) kadılığı sırasında başına gelir.⁹⁰ Bu olaydan yine tezkiresinde söz etmez ama divânında konuyla ilgili yazdığı bir şiir bulunmaktadır.⁹¹ 1565 tarihinde Ali Pürtek Reis maiyetindeki filo, hükümdar gemisi de beraber olmak üzere Rusçuk önünden geçerken Âşık Çelebi'ye karşılama yapması teklif edilir. O da "o birkaç tahtaya saygı göstermekten padişahımıza ne şeref gelir" diye öneriyi dikkate almaz.⁹² Bunun üzerine, kaptan onun bu tavrını mübalağalı bir şekilde divana arz edip, görevinden alınmasını sağlar. Bunun üzerine, II. Selim'e

89 Nardâ'da başına gelenlerden dolayı Alâiye'ye kadı olarak sürgüne gönderilir (970/ 1562). Nardâ'dan ayrıldığında yolu üzerinde Selanik'te bulunan arkadaşı Fevrî'ye uğrar. Burada kadı olan ve Fevrî'nin hocası olan Alî ile konuşur, dertleşir. Alî bir gece rüyasında Peygamberi görür ve Âşık Çelebi'ye yapılan haksızlığın giderileceğini öğrenir. Ertesi gün rüyasını Çelebi'yle paylaşır, aynı gün padişaktan güzel haberler gelir. a.g.e., III, 1251-52.

90 Âşık Çelebi, a.g.e., II, 949'da Sehâyî'nin Çernovi kadısı olduğunda söylediği tarih manzumesi yer alır. Âşık Çelebi, mısra'da tamiye olduğunu ve ebcede göre toplamından 'Çernovi'de bulunan "r"nin değeri 200 hesaba katılmadan 971 tarihine ulaşıldığını not etmektedir. Manzumede tamiyeye işaret edilmediği için Âşık Çelebi böyle bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmiş olabilir. 971 tarihine 'kazâ-yı Çernovi'deki hemzenin değeri '1' hesaba katılarak ulaşılır.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

*Bir münâsib yir aradılar gönülden Âşık/ Ehl-i irfân kimi Şumnu didi kimi Tırnovi
Yiri gögi cer idüp âb u hevâ cûyân iken/ Yazdı târîhin anun biri kazâ-yı Çernovi*

91 Filiz Kılıç, "Âşık Çelebi Divanı" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 1988), 114.

92 Âşık Çelebi, a.g.e., I, 38.

haksızlığa uğradığını anlatan bir Lâmiyye gazeli yazıp sunar, affedilip Kıratova (bugünkü Makedonya'da) kadılığına tayin edilir.⁹³

Âşık Çelebi, hayalini kurduğu nakibü'l-eşrâflık makamına⁹⁴ gelmemiş olmakla birlikte her görevden alınışından hemen sonra yeni bir göreve atanmış, yüksek mevkilerde bulunan dostları tarafından kollanmış, görev yeri daima Rumeli eyaletleri olmuştur. Alâiye kadılığını bile sürgün yeri olarak gören Âşık Çelebi'nin çoğunlukla Rumeli bölgesinde görev yapmasında, babasının da o bölgede görev yapması ve kendisinin o civarda doğmasının etkileri olduğu düşünülebilir, ama himaye ilişkilerinin daha belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

5) Edebiyat, dil ve kültür bilgisi

On altıncı yüzyıl eğitilmiş Osmanlıların paylaştıkları edebiyat, dil ve kültür birikimine sahip olan Âşık Çelebi, bu birikimini dönemin edebiyat hayatındaki başarı ölçütleri olarak bize sunmakta, kendisinin ayrıcalıklı bir konumu olduğunu anımsatmakta ve zaman zaman iddia da etmektedir. İslâm dünyasının edebî kültürüne vâkıf olduğu iddiasını tezkiresinin ayrıntılı girişinde referans gösterdiği yazar ve eserlerle ortaya koyar.⁹⁵

İnşâdaki yeteneği Âşık Çelebi için önemlidir, bunu iddialı bir şekilde sunar. Tezkiresinin giriş kısmında şiirde iddialı olmadığını, şiirlerinin diğer

93 Kılıç, a.g.t., 115'te yer alan bir kasidesinde bu azlediliş olayını, sıkıntılarını ve padişahın yardım istediğini ve affedildiğini anlatan bir kaside de bulunmaktadır.

94 Yukarıda belirtildiği üzere, atası Seyyid Nattâ ve onun oğlu Zeynelâbidîn Osmanlı yönetiminin ilk sâdât nâzırları/ nakibü'l-eşrâflarıdır. Bundan dolayı da Âşık Çelebi, bu makama getirilmeyi ümit etmiş, çeşitli vesilelerle bu beklentisini hatırlatmıştır. Tezkiresinin önsözünün (I, 272) son kısmında yer alan mesnevî nazım biçimindeki padişaha yönelik uzun kasidesinde yer alan iki beyit yine bu beklentisine yöneliktir:

*Koyalum gayrı hep leffâflıkdur! Benüm hakkum nakib eşrâflıkdur
Ebâ 'an ced bana mirâsdur oll' Ata yirin tutarsa nola ogul*

95 Arapçadan yaptığı çeviriler, bu dili çok iyi bildiğine işaret eder. Çoğu Arapçadan çeviri olan tezkiresi dışında kalan eserleri için bkz. Günay Kut, "Âşık Çelebi," *TDVİA*, c. 3 (İstanbul: TDV, 1991), 549-50 ve Âşık Çelebi, a.g.e., I, 44-5.

şairlerin haset edeceği düzeyde olmamakla birlikte reddecekleri derecede de olmadığını vurgular. Şiire ne çalışmaktadır ne de devam etmektedir. Ancak, 'inşâda "... benüm inşâm ahsen idüğü kime yalansa bana gerçek idi" diyecek kadar iddialı olan Âşık Çelebi, en iyi hocalardan eğitim almasını, onlara hizmet etmesini, aynı şekilde en iyi şairlerin sohbetlerinde bulunmasını, çok sayıda şiir ve nesir metinlerini bilmesini inşâdaki başarısının nedenleri arasına yerleştirir.⁹⁶

Âşık Çelebi, Latîfî'nin tezkiresinde kendi usûlünü kullanmasına üzülüp tezkiresini yazmayı yarım bırakmasının yanı sıra şiir yazmayı da bıraktığını yazar.⁹⁷ Ancak, hasb-i hâl ile padişaha sunmak üzere bazen

96 Âşık Çelebi, a.g.e., I, 242.

97 Âşık Çelebi, tezkiresinin girişinin sonuna doğru ve Latîfî'yi anlattığı maddede, ilginç olduğu için özellikle 20. yüzyıl Osmanlı dönemi edebiyatı araştırmalarında sıkça sözü edilen kendi tezkiresini yazma nedenini ve macerasını anlatır: Osmanlı dünyasının ilk tezkiresi olan Sehî Beyin *Heşt-bibişt* adlı eseri 1538'de tamamlandığında edebiyat dünyasında büyük ilgi görüp beğeni kazanır. Hem Âşık Çelebi, hem de Latîfî tezkire yazmayı düşünüp bu düşüncelerini birbirleriyle paylaşırlar. Âşık Çelebi tezkiresini alfabetik, Latîfî ise *Heşt-bibişt* gibi tabakalara göre hazırlayacaktır. Bu sırada Âşık Çelebi'nin 20'li yaşlarını, Latîfî'nin ise 40'lı yaşlarını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. 20'li yaşlarını süren Âşık Çelebi ile 40'lı yaşlarındaki Latîfî arasındaki edebî fikir alışverişi, paylaşım ve işbirliği, genç Âşık Çelebi'nin kendisini Osmanlı bağlamında sadece bir örneği bulunan tezkire türünde bir eser yazabilecek yetkinlikte görebilmesi ayrıca dikkate değerdir. Her ikisi de tezkireleri için çalışmaya başlar, ancak Latîfî kararını değiştirir, eserini alfabetik olarak hazırlayıp 1546'da tamamlar. Latîfî'nin tezkiresini alfabetik olarak hazırladığını duyan Âşık Çelebi çok üzülür ve eserini yarım bırakır. Zevki ve meslekte yükselmeyi yârânına bırakarak kadı olarak kazaya gitme kararını tezkiresini yarım bırakma kararının ardından aldığını belirten Âşık Çelebi'nin, Serfice'de (Selanik'in kazası) dîvânını tertip ettikten sonra

Değülsin çünki sen bir hâle muhtâcl Tasarruf 'aks-ı fursatdur gözün aç

hitabının hâtifden gelmesi 'tevârih-i şu'arâya' tekrar çalışmaya başlamasına vesile olur (Âşık Çelebi, a.g.e., I, 251). Tezkiresinin önsözünde, metnini yazarken dikkat ettiği altı kuralı sıralar; bunlarda altıncısı olan "Mollâ Latîfî tertibine taklid olmasun diyü ebced hevvez hurûfî tertîbi ihtiyâr olundu"ya uygun olarak maddeleri ebced hesabına göre düzenleyip farklı bir şey yapma iddiasını sürdürür (Âşık Çelebi, a.g.e., I, 268).

manzûm bazen mensûr eserler, bazen de kasîdeler yazdığını ekler. Serfice (şu andaki adı Servia, Yunanistan) kadısı olduğu zaman (963/ 1555-56) dağılıp başkalarının eline düşmesin diye mukatta'at, kasâ'id, ruba'ıyyât, ferâ'id, tevârih, gazelliyât ve hezelliyâtını bir araya getirdiğini yani dîvânını tertip ettiğini söyler.⁹⁸

İnşâdaki yeteneği kadar, Arapça ve Farsçaya hâkimiyeti de Âşık Çelebi için önemlidir. Âşık Çelebi, şair dostlarıyla aralarında geçen iki olayı anlatırken Arapça ve Farsçada akranlarından daha üstün olduğunu iddia eder. Bu olaylardan ilkinde kendisiyle karşılaştığı şair, dönemin Farsça'yı en usta şekilde kullanılan *Şehnâme*'nin şairi, Şehnâmecî Ârif'tir (Ârifî Fethullâh Çelebi ö.1561-62?). Bir görüşmeleri sırasında, Ârif, 'Firdevsî'nin *Şehnâmesi*'nin övülmesinin nedenlerinden biri de içinde Arabî laf olmasındır', der. Kendi *Şehnâme*'sinin yazdığı iki bin beytinde Arapça söz olmadığı ile övünür.⁹⁹ Ancak, Âşık Çelebi o sırada Ârif'in ona okuduğu beyitlerin birinde geçen 'reyhân'ın Arapça olduğunu hatırlatır. Ârif, bir kelime üç dilde de aynı şekilde ve anlamda kullanıldığında kökenin önemli olmadığını belirtir. Ancak Âşık Çelebi de, Farsçada 'reyhân' yerine 'siper-gam'ın kullanıldığını hatırlatır. Bu anekdotla Âşık Çelebi, kendisinin üç dile vâkıf oluşunun yanı sıra Ârif'in iddiasının geçersizliğini göstermiş olur.¹⁰⁰

98 Âşık Çelebi, a.g.e., I, 250-51'de dîvânını tertib ettiğini belirttiikten sonra ilk dört beyti Serfice'nin güzelliğini anlatan, "Sarfice'nin varidatıyla tarihlenmesi için şiir ve inşa (ya dair eserler) bir yerde toplandı" anlamına gelen 5. beyti Farsça olan bir gazeline yer vermektedir. Bu beytin son mısra'ında (Şud müverreh in heme bâ-vâridât-ı Serfice) 'bâ-vâridât-ı Serfice'nin ebcede göre toplamı 963 (1555-56) sayısını vermektedir. Serfice kadılığının başlangıcında iyi şeyler olduğunu ve dîvânın bu sırada tertib ettiği ifadesinden dolayı bu sayı, hem Serfice'ye atandığı, hem de dîvânını düzenlediği tarih olarak kabul edilebilir.

99 Ârif, *Şehnâme* tarzında eserler yazmak üzere ihdas edilen şehnâmecilik makamına Kânûnî Sultan Süleymân zamanında atanmıştır. Bkz. Tahsin Yazıcı, "Ârifî Fethullah Çelebi," *TDVİA*, c. 3 (İstanbul: TDV, 1991), 371-73; C. Woodhead, "An Experiment in Official Historiography: the Post of Şehnameci in the Ottoman Empire, c. 1555-1605," *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 75 (1983): 157-82.

100 Âşık Çelebi, a.g.e., II, 1028.

Âşık Çelebi'nin kendisini karşılaştırdığı bir diğer önemli şair yakın dostu Hayâlî Beydir (ö. 1557).¹⁰¹ Henüz bir dânişmend iken Hayâlî'yle yakın bir ilişkisi olmasından övünçle söz eden Çelebi, onun söylediği her gazeli kendisine okuduğunu, kendisinin de üslûp, imlâ, Arapça ve diğer kelime seçimlerindeki bozukluğu işaret edip düzeltilmesini sağladığını ifade eder. Bir gün, Hayâlî yine ona bir gazelinin ilk beytini okur ancak Çelebi beyti anlam bakımından kusurlu bulur. Hayâlî Bey, 'sen nasıl söyledin' diye alaycı bir şekilde sorduğunda hemen kendi önerisi olan şekli okur. Hayâlî çok kızar, bir kaç gün Âşık Çelebi'yi aramaz.¹⁰² Bu arada Hayâlî, yeni bir gazel söyleyip çevresiyle paylaşır ancak duyanlar Türkçe-Farsça kelimedenden terkip yaptığı için Hayâlî'yle alay ederler. Hayâlî, üzülür, Âşık Çelebi'nin yanına gelir, önce özür diler, ardından kendisinin önerisinin ne olabileceğini sorduğunda önerisini söyler ve Hayâlî müsveddesini düzeltir.¹⁰³ Hayâlî, Âşık Çelebi gibi ulemâ ailesinden gelmemiş ve onun gibi düzenli bir eğitim almamıştır, bu yüzden Çelebi'nin ona dilbilgisinde üstün olması anlaşılabilir. Ancak tezkire metni boyunca, diğer şairlerin şiirleri hakkında yorum ve değerlendirmede bulunan Âşık Çelebi'nin döneminin edebiyat, dil ve kültürüne vâkıf olmanın ötesinde bu bilgisini tezkiresi aracılığıyla dile getirme arzusunda olduğu da anlaşılmaktadır. Bu yönünün öne çıkması için de metin boyunca uygun yerlerde kendisini diğer şairlerle karşılaştırıp okurlar için kendi "kabiliyetlerinin" üstünlüğünü sergiler.

Âşık Çelebi'nin sahip olduğu edebî kültür ve becerilerinden söz etmeyi sevdiğini Emrî Çelebi maddesinde 950'de (1543-44) vebaya yakalanmasını anlatırken de görürüz: Vebadan çok hasta¹⁰⁴ olup yatarken Emrî Çelebi,

101 a.g.e., III, 1548.

102 a.g.e., III, 1549. Hayâlî'nin ilk beyti: *Rûz-ı rûşenden n'ola enver olursa şâmumuz/ Mihr-i 'âlem-tâbdan yakar çerâğî câmumuz*

Âşık Çelebi'nin önerisi: *Bezminüzle rûzdan rûşen olupdur şâmımız/ Zerre dimez mihr-i 'âlem-tâba zîrâ câmımız*

103 a.g.e., III, 1550. Hayâlî'nin ilk beyti: *Lâ-mekân seyrinde 'ankâ ile olur hem-kanat/ Bâl-i himmetle şol anadan toğanun yügrüğü*

Âşık Çelebi *hem-kanat* yerine *hem-cenâh* önerir.

104 Âşık Çelebi vebaya yakalandığından iki yerde söz eder ve iki farklı tarih verir (950

Berkî nam arkadaşıyla onu ziyarete gelirler. Nabzını tutunca hayatından ümidini keserler, dostuklarına binaen gözyaşı dökerler. Onlar, Âşık Çelebi'nin yanından ayrılır ayrılmaz da “vefât itdi” haberi yayılır, Emrî, Berkî'ye “gitdi Âşık Çelebi” der ki bu ibarenin toplamı 950 yılını vermektedir. Bunu duyan Âşık Çelebi “gitmedi Âşık” der ki bunun da ebcede göre değeri 950'dir. Âşık Çelebi bir kıt'a yazarak hem hastalığını anlatır, hem de her iki ibareyi de bu kıt'anın içine yerleştirir.¹⁰⁵ Âşık Çelebi'nin buradaki temel kaygısının hastalığını paylaşmak olmadığı, hastalığıyla ilgili düşünülen tarihe yanıt olarak yazdığı kıt'ada gösterdiği hüneri dile getirmek olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Osmanlı dönemi edebiyat tarihinin yazımında şairlerin kendilerini ve tezkire yazarlarının onları nasıl sundukları ya da sunmayıp sessiz kaldıkları önemlidir. Bu sunuşların yakın okuması yapılarak o döneme ait edebî kültür ile üretimini, ilişkiler ağını ve farklı edebî tavırları görme,

---

ve 952). Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., I, 367 ve III, 1567. Bu farklı tarihlere sadece Meredith Owens'ın dikkatini çeker ve tıpkıbasım neşrine yazdığı önsözde söz eder. Bkz. *Meşâ'ir üş-Şu'arâ or Tezkere of Âşık Çelebi*, haz. G. M. Meredith-Owens (Cambridge: E.J.W. Gibb Memorial, 1971), x. Âşık Çelebi, ya kısa aralıklarla iki kez vebaya yakalandı ya da tarihleri karıştırmaktadır. 950 yılında vebaya yakalanmasını aşağıdaki dipnotta yer alan tarihler teyit etmektedir. 952 tarihini Hayâlî Bey maddesinde yazıyla (sene isnâ ve hamsîn ve tis'amî'e) vermektedir. Bu maddeyi, tezkiresini ikinci kez ele aldığı yazmışsa ya da eklemeye yapmışsa aradan geçen uzun zamandan dolayı bir karışıklık yapabilir. Bu durumda, kendisiyle ilgili verdiği bilgide karışıklık yapabilen Âşık Çelebi'nin diğer verdiği tarihlerde de karışıklık yapabileceği ihtimalini akla getirtmektedir.

105 Bkz. Âşık Çelebi, a.g.e., I, 366-7:

Ben ki tâ'ün çıkarup haste vü dem-beste idüm/ Cânda ne tâb u tüvân cismde ne hurd u ne hâb

Bir gice şem' gibi bâlînüm üzere iki yâr/ Beni beklerler ü aglarlar idi pür-teb ü tâb Sandılar böyle görüp zerd ü nizâr olduğumu/ Berkveş emr-i Hak irüben idem 'azm-i me'âb

Gitdi Âşık Çelebi diyü diyüp târîhüm/ İtdi Berkiye hemân Emrî te'essüfle hitâb Hem o târîhde ilhâm-ı İlâhî irişüp/ Haste cân gitmedi Âşık diyü red itdi cevâb

anlama, aralarında bağ kurup yorum yapma imkânı doğabilmektedir. Metin içeriklerinin sadece çeşitli düzeylerde Latin harflerine aktarma ya da detaylı yapılmayan okumalar zaman, mekân ve çevre algısıyla sınırlanma ihtimalini içinde barındırdığından metinlerin alt katmanlarına nüfuz etmiş olanları yüzeye çıkarmada yetersiz kalmaktadır. Âşık Çelebi'nin kendini sunuşunun yakın okumasıyla, onun metninin alt katmanlarında varlığını sürdüren kimi konular ile işaret ettiklerinin yüzeye çıkarılmasına ve bu çalışma sonucunda ortaya çıkarılanlarla başka metin ve bilgi gruplarıyla ilişki kurulmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda, Âşık Çelebi'nin otobiyografik anlatısı ile Atâî'nin biyografik anlatısına bakıldığında öne çıkarılanların farklılaştığını görme imkanı ortaya çıkmıştır. Örneğin, Âşık Çelebi, kekemeliğini peygamber sülâlesinden gelmesinin bir ifade aracı olarak gördüğü için öne çıkarmakta, öte yandan onun hakkında çok ayrıntılı bilgi veren Nev'izâde Atâî belirtmeye gerek duymamaktadır. Atâî, Âşık Çelebi'nin 953/1546-47'de Bursa'da görevden alınmasını nedeniyle birlikte anlatmakta, Çelebi ise bu konuda sessiz kalmaktadır.

Tezkiresinde kendi hayat hikâyesini madde başı yapmayan Âşık Çelebi, kişisel anlatısını metin boyunca uygun gördüğü yerlerde anektodlarının ve şiirlerinin içinde verir, ailesi üzerinden olan ilişkiler ağını vurgular. Burada anne tarafından ulemâ ailesine mensup olan Âşık Çelebi, bundan fazla bahsetmez; özellikle baba tarafından seyyidlik, ilmiye ve Osmanlı padişahlarıyla ilişkileri öne çıkartır. En çok üzerinde durduğu konular, baba tarafından dedelerinin Hz. Muhammed'e ulaşan silsilesi, onların Osmanlı topraklarına oldukça erken bir tarihte gelmeleri ve babasının aldığı görevlerle baba tarafından ailesinin ilmiye mensubu olmasıdır. Bu bağları, Âşık Çelebi hem Osmanlı yönetici kesimi içindeki yerini okurlarına göstermek, hem de himaye ilişkilerini sağlamak için kullanır. Örneğin, padişahlara yazdığı kasidelerde "sahip olduğu nitelikler" içinde ailesinin durumuna sık sık değinir. Aile bağlarının Âşık Çelebi için önemini, ele aldığı şairlerin kökenleri ve mensup olduğu aileleri vurgulamasında da görüyoruz. Bu tür bilgileri şairlerle ilgili verdiği bilgiler arasında dile getirmeyi ihmal etmez.

Osmanlı himaye sisteminin çok iyi farkında olan Âşık Çelebi, tanınmış hocalarını, tanıdığı devlet büyüklerinin isimlerini vermeye özen gösterir. Kendisinin ilişkileri dışında diğer şairleri sunarken de yine dönemde

yaygın olan önce iyi bir hocadan eğitim görme, ardından da yönetici birinin himayesine girip istediği mevkiye ulaşma anlayışı çerçevesinde ilmiye mensuplarını ve şairleri ele alır. Bu çerçeve içinde ele aldığı 427 şairin yaşam öykülerini ve ilişki ağlarını anlatır. Farklı nedenlerle bu ilişkiler ağının dışında kalanların başına gelenleri çeşitli şekillerde niteler veya yorumlar. Örneğin, Tireli Memekzâde Ramazân Sa'yî-i Sâni'î bizzat kendisi de tanımıştır. Onun öyküsünü talihsizlik olarak ele alır.¹⁰⁶

Âşık Çelebi'nin tezkiresi biçim ve içeriği ile onun İslâm ve Osmanlı dünyasının dillerini, edebiyat kültürünü çok iyi bildiğini göstermektedir. O, aldığı eğitim sonucu edindiği bilgilerin sözel taşıyıcısı olmamış, yazıya dökerken kendinden öncekilerin bir tekrarını yapmamış, kendisi yeni bir yol açmaya çalışmıştır. Çağdaşlarından farklı olduğunu hem ailesi hem de sahip olduğu bilgi birikimini dile getirerek öne sürmüştür. Onun dikkat çeken bir özelliği de kendi ayırıcı özelliğini ortaya koymaya çalışırken yaşamöyküsünü yazdığı kişilerin çoğuna övgüyle ve sevecenlikle yaklaşmasıdır.

Kısaca ifade etmek gerekirse Âşık Çelebi'nin köken, meslek yaşamı konularında kendisinden söz ederken sürekli geleceğe baktığı, kendisini *kökene* (seyyidlik ve hanedan ilişkileri), *eğitimi* (hocalarının kalitesi, dildeki yeteneği, özellikle katiplerde aranan inşa konusunu ön plana çıkarışı) ve *iletişim ağı* (özellikle ünlü arkadaşları ve onların kendisi için kullandıkları övgüler) içinde sürekli bir yerlere gelmeyi haketmiş ama bunu gerçekleştirememiş bir kişi olarak yansıttığını görüyoruz. Tezkireyi yazış amacı bu olmayabilir ama yazış sürecini kendi beklenti ve isteklerini dile getirme konusunda bir olanak olarak algıladığı ortaya çıkar.

106 Âşık Çelebi, a.g.e., II, 790'da "Togrusu bir mürebbîye mazhar ve erbâb-ı devletün birinün lutfından behrever olmayup murâdca mansıba vâsil olmadı ve bi'l-cümle eyüce mahsûlî görmedi hâsıl olmadı."

